

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw“

Redactie-sekretariaat: Postbus 7176 te Amsterdam.

Administratie: Pasteursingel 29b, Rotterdam-7

HET IS EEN vreemde stoet, die door de straten van Jeruzalem zich voortbeweegt. Niet dat Jeruzalem er iets van merkt, want het is net alsof er een klein wonder is gebeurd. De tijd klok is negentien eeuwen teruggedraaid.

De ogen der Jeruzalemmers worden gehouden dat zij niets zien van die stoet, en hun oren dat zij niets horen van het commentaar dat die vreemde reizigers onderweg vrijmoedig geven.

Niet dat die laatsten hun nieuwe omgeving zo vreemd vinden. Het is niet de opvallendheid van het vreemde — wat hun opvalt is, dat er niets nieuws onder de zon is.

De dag die zij doortrokken was een alledaagse dag. De schilwacht bij het paleis van Herodes staat even verveeld te kijken als gisteren. De Romeinse soldaten exerceren voor de duizendste maal op het kazerneplein. Een paar kinderen spelen bruiloftje. Ergens moeten ze wachten voor een voorbijgaande begrafenisstoet. Bij de temel is het een komen en gaan van mannen en vrouwen. Een priester haast zich naar zijn werk.

DE STOET trekt verder, slaat de weg in naar het Westen, naar Bethlehem. 't Wordt nu snel donker.

De nacht valt over het Judeese bergland — dekt de schamelheid der huizen barmhartig toe. Ze naderen het dorp. Wat kinderen dringen naar voren. Hé — er is maar één herberg, merkt een der oudsten op. Niet waar — de juffrouw heeft zelf verteld dat er een heleboel waren, en overal was er een meneer die nee zei: geen plaats. Toen ze bij de herberg waren, stond er iemand bij de benedenverdieping: hier is 't, zei hij — en deed de deur open. Enkel wisten beter: niét waar! de stal staat buiten het dorp — en ze liepen door.

DE EERSTEN, aan de kop van de stoet, gingen de stal al binnen en keken nieuwsgierig rond. Ja, daar was de kribbe. Wat gek: héél anders dan ik hem thuis getekend heb. En de os en de ezel zijn er ook niet. Er is geen

kerstboom. Er zijn niet eens kaarsen, zei het Roomse jongetje. Vooraan stonden nu een paar kleintjes. Ze keken naar het kindje in de kribbe, dat kindje in doeken gehuld — precies zoals het hun verteld was.

Eén deed de duim uit de mond en en zei ernstig tegen de anderen: dat is de Here Jezus. De anderen knikten instemmend: zullen we zingen? En ze zongen, ter ere van dat Kindje, dat alle ziel behoudt.

genomen worden wij er toch niet veel beter van... en dan... de mensen vergeten: je komt je bed niet meer in 's nachts; nee — blij dat het zowat weer voorbij en nieuwjaar is.

Nieuwjaar — 't liep tegen het nieuwe jaar — een paar theologanten volgden nu in de stoet: man, wist je dan niet dat dat onzin is? Jezus is helemaal niet in de winter, tegen het nieuwe jaar, geboren. De schapen slapen nota bene

ventie, internationale waarnemers, hulp van het Rode Kruis, abortus-klinieken, algemene bijstand, loonderving, onkostenvergoeding, het slepende conflict tussen Israël en de Arabieren (Herodes!), communisme en kapitalisme — aan gesprekstof geen gebrek.

DE STOET trok ondertussen al discussiërend verder — de hele rij. Mensen van alle eeuwen en alle plaatsen. Groten en kleinen, voornamen en eenvoudigen.

Ze hadden aandacht voor alles. Voor alles wat ook maar in de verste verte te maken had met dit Kind. Sommigen wilden tot elke prijs terug over Rome. Om protest aan te tekenen. Om te demonstren tegen dergelijke toestanden. Maar velen waren, in het vuur van de discussies, het Kind al voorbij voor ze er erg in hadden. O ja, er waren ook wat brieven bezorgd bij de herberg: 't Spijt me, ik heb juist een goede tweedehands wagen overgenomen en moet er eerst mee naar de keuring. Jammer! heb een mooi perceeltje bouwgrond kunnen kopen en had een afspraak voor vandaag gemaakt; graag een volgende keer. Komt werkelijk heel slecht uit — het is m'n trouwdag vandaag en we gaan er eindelijk eens een paar dagen samen tussen uit, maar als we terug zijn... Er was ook een telegram met

E. R. POSTMA — EINDHOVEN

„Bethlehems stal in de geest bezocht“

MAAR NU begonnen, ongeduldig, de grote mensen achter hen te dringen en te duwen. Vooraan de journalisten, de schrijvers en de fotografen.

Ook zij keken allen even rond, wierpen een blik op 't Kindje, 'n enkele wat langer, de meesten heel kort; sommigen — eigenlijk helemaal niet expres — vergaten zelfs te kijken. Dat kwam natuurlijk omdat ze zo druk met elkaar in gesprek waren.

VOORAAN SPRAK iemand zijn buurman aan over het afschaffen van de christelijke feestdagen: principiële op tegen. De ander was 't daar niet mee eens: 't gaf je in elk geval nog een paar vrije dagen — en de kerk moest dan ook acte-de-présence geven. Iemand moest er toch bij zo'n gelegenheid iets zeggen van al die kersttaarten en kerstkaarten. Nou en daarom...

Maar de eerste kreeg al bijval van een ondernemend man: gelijk hebt u, meneer — allemaal produktieverlies. De kapper en de bakker en de slager waren het daar niet helemaal mee eens. De kapper hield zich op de vlakte — vanwege de cliënteel — maar och, zeiden ze, door elkaar

buiten — je ziet toch met eigen ogen dat de stal leeg is? Een paar deelnemers, in priesterdracht, mengden zich nu in het gesprek: ze brachten de traditie, de heilige vaders en de dito concilies te berde — wat altijd, overal, door allen geloofd was.

VELE NIEUWSGIERIGEN dromden nog achter hen aan. Ook zij hadden hun vragen.

Wordt zo'n kindje nu echt in doeken gewikkeld? Zijn Jozef en Maria wel echt arm? Is er geen instantie die hier bijstand kan verlenen? Wat is die herbergier voor een man? Zou hij nu werkelijk geen plaats meer gehad hebben? Of was het een smoesje? En waar woont nu die familie van Jozef? En van Maria? Gek dat die mensen er niets aan doen, gewoon een schande... Waar zitten overigens die herders? Zijn dat vromen of niet? Wie zijn hun werkgevers? Zouden ze een behoorlijke arbeidsovereenkomst hebben? En Jozef? De fotografen, reporters en interviewers kregen druk werk. Sociale verhoudingen, overheidsmaatregelen, het rapport van Rome, de toenemende belastingdruk, het kolonialisme, onderdrukking, uitbuiting, inter-

In dit nummer:

- Pagina 363
Ds E. R. Postma,
„Bethlehems stal in de geest bezocht“
- Pagina 365
Ds H. Smit,
De aktuele les van een oude kerst-problematiek
- Pagina 366
D. W. L. Milo,
Een witte kerst (vrede op aarde)
Mevr. A. Henniger,
Vannacht... (kerstverhaal)
- Pagina 367
Prof. C. Veenhof,
Over zekerheden en onzekerheden (Oudejaar 1974)
- Pagina 371
Drs H. de Jong,
Dupliek aan dr Arntzen
H. Langerak,
Gedichten door het hele nummer

Pastorale notities

Jezus is zijn naam

In de nieuwe vertaling van het N.B.G. komt het woord Zaligmaker (de naam die wij in navolging van de Statenvertaling en van de Catechismus voor onze Heer Jezus gewoonlijk gebruiken) niet meer voor. Het is op nagenoeg alle plaatsen vervangen door het woord Heiland. Alleen Filipp. 3:20 heeft Verlosser.

We mogen dit als winst beschouwen. De naam Heiland (Heilaanbrenger, Verlosser, Redder, Behouder) benadert het oorspronkelijk griekse woord *salvator* dan het nederlandse Zaligmaker. Zaligmaken heeft dan de zin van: heelmaken, herstellen. Een Zaligmaker is dan iemand die de dingen weer maakt zoals ze behoren te zijn. Maar het woord zalig is in onze Bijbel ook de vertaling van een ander grieks woord (*makarios*), dat gelukkig betekent. En zo verbindt zich aan de naam Zaligmaker de gedachte van iemand die ons gelukkig maakt, het hoogste geluk brengt. Onwillekeurig denken we daarbij aan de hemelse zaligheid op de nieuwe aarde.

De letterlijke betekenis van de joodse naam Jozua, Jezus, is: Jahveh sjoeang, Jahveh (de HERE) is heil. In en door Jezus brengt de HERE heil, redding, verlossing.

Het heil, dat God ons in onze Heer Jezus Christus geeft, ziet dan ook niet alleen op onze toekomst, maar ook op zijn verlossingswerk in het heden. Het betreft niet enkel ons innerlijk geluk, maar ons gered worden uit de heerschappij des duivels en de macht van de zonde om onze Heiland geheel en al en voor altijd toe te behoren.

Zoals de HERE zijn volk eenmaal uit het diensthuis van Egypte heeft verlost; zoals Hij het overblijfsel van Jacob uit Babel heeft gered, zo verkondigt de naam Jezus aan de Zijnen behoud en zo redt Hij zijn gemeente uit de wereld en telkens opnieuw uit de afval en het oordeel.

Van dat heil en van die Heiland hebben Zacharias en Maria en Simeon in heerlijke lofzangen gezongen. Geloofd zij de HERE, de God van Israël! Want Hij heeft omgezien naar zijn volk en heeft het verlossing gebracht en heeft ons een hoorn des heils opgericht in het huis van David, zijn knecht.

Zo mogen we ook nu getuigen voor een ieder die het horen wil: Jezus is zijn naam! De behoudenis is in niemand anders, want er is ook onder de hemel geen andere naam gegeven, waardoor wij behouden worden.

Bilthoven.

B. Telder

geboorte weer in de kerk. Of niet. Ze zijn weer bezig met hun veelvoud aan problemen, want ze zijn — zoals dat heet — politiek, maatschappelijk, economisch, cultureel, kerkelijk, geëngageerd. Blijft de vraag, in hoeverre ze beseffen hoezeer dit Kind van toen, deze Koning van nu betrokken is bij en reageert op hun eigentijdse problemen.

Een stukje evangelie blijft hier hardnekkig doorklinken: Hij is gekomen tot het zijne, en de zijnen hebben Hem niet aangenomen. Is dat alleen maar een historische constatering? Of heeft die dichteres gelijk: „Ik ben uw kribbe vaak voorbijgelopen / maar had geen tijd om er bij stil te staan”? (E. IJskes-Kooger, Als glas in de zon, pg. 32).

NATUURLIJK, ER zijn heel wat details die wij graag zouden weten.

Heel wat feiten en problemen om bij stil te staan. Reële feiten en teële problemen. De vraag is alleen onder welke gezichtshoek wij ze bezien.

Lucas, Gods verslaggever, heeft

alles van meet aan nauwkeurig nagegaan. Alles! Maar van dat alles heeft hij maar heel weinig opgeschreven. Voor de krant zou hij een slechte zijn. Maar voor God is hij een goede verslaggever: hij heeft oog voor Gods grote daden. Hij heeft Gods boodschap door, onopgismurkt. Toch is het een wereldprimeur!

„Heden is geboren...” — een geregistreerd feit. „De Redder”...: Hij, die de ban breekt, de ring der belegeraars doorbreekt. Die gevangenen vrijheid schenkt en aan hun ellende denkt.

„De Messias”, de door God aangewezen en bekwaamgemaakte Gezalfde, die de zaligheid voor die Hem vreest, bereidt, door al de nageslachten. „De Heer...”: zo zegt het de hemel als mensen nog niet meer zien dan een hulpeloos kind, in doeken gehuld. „In de stad van David”: en met de schriftgeleerden (Mt. 2:6) verkeren we Micha's profetie in haar tegendeel: en gij, Bethlehem, zijt geenszins de minste onder de leiders van Juda.

De Geboortekerk in Bethlehem ligt er niet om. Of wel? Evenmin als de massale tegen-

strijdige processies van christenen van allerhande dominaties, die in Israël de verdeeldheid der christenheid maar al te duidelijk demonstrieren. De plaats waar Jezus geboren heet te zijn, is aangegeven met een zilveren ster (om nog maar te zwijgen van alle andere kostbaarheden en ikonen). Die ster draagt het opschrift: Hier is Jezus Christus geboren uit de maagd Maria. De kerk in Bethlehem staat nog overeind en zal opnieuw door een keurleger van aardse pelgrims bezocht worden. Maar wat staat er nog overeind — en niet alleen in Bethlehem — van die belijdenis: geboren uit de maagd Maria?

En toch blijft staan Micha's woord inzake de stad Davids: en gij, Bethlehem Efratha, al zijt ge klein onder de geslachten van Juda, uit u zal Hij voortkomen die een Heerser zal zijn... Ja, toch: er is een gróót wonder gebeurd! Zelfs de (heidense) wijzen uit het Oosten hadden het begrepen: waar is de Koning der Joden geboren? Want wij hebben zijn ster in het Oosten gezien en wij zijn gekomen om Hem hulde te bewijzen...

HET HEIL VAN DE DIEREN

De dieren zijn geschapen
voordat een mens er was,
de vissen en de apen,
de ezel en de os.

De duif, die vlugge vogel
die koersen kan op zee,
die brengt ons uit den hoge
een tak van vrede mee.

En van die vele dieren
zijn enkele bestemd
om met ons mee te vieren
het heilig sacrament.

Het paaslam geeft te kennen
op aarde door zijn bloed
het offer dat men brengen
en dat men eten moet.

En dan is daar het wonder
wanneer de kerstklok luidt,
dat God ons heeft gevonden
in 't hartje van de tijd,
in 't water van de zonde.
De vis zwemt voor ons uit.

W. BARNARD

De Tale Kanaäns

Nota bene:

- het eerste couplet memoreert de schepping (let op het „voordat...”)
- het tweede wijst op de verrassende bestemming (sacrament)
- in het derde herinnert de vredesduif aan ark-zondvloed-doopwater (1 Pt. 3:20, 21)
- in het vierde staat het paaslam centraal: pascha (voorbijgaan Ex. 12) — ook ons paaslam is geslacht: Christus (1 Cor. 5:7)
- de slotregel van het vijfde couplet noemt de vis: herkenningsteken en symbool uit de oud-christelijke kerk; het griekse woord *ichtus* (vis) bevat de beginletters van Jezus Christus, Gods Zoon, Redder.

betaald antwoord: heb belangrijke bespreking vandaag stop verzoek andere datum stop direct antwoorden stop.

INTUSSEN WAS de nacht vrijwel verstreken. In het Oosten boven de bergtoppen begon 't reeds te dagen, zoals 't behoorde.

Je hoorde het sommigen trouwens al zingen. En in het eerste licht van de nieuwe morgen herkennen de huizen van Bethlehem hun oude, scherpe contouren. Tegelijk begon de stoet van mensen te vervagen tot allen geheel verdwenen waren. De mensen waren weer teruggekeerd, in hun eigen tijd, in hun eigen land.

Ze zijn weer in hun huizen, kantoren, fabrieken. Ze zitten op de herdenkingsdag van Christus'

IN 1966 verscheen in de BB-serie onder de titel „Een kind is ons geboren” de vertaling van een interessant Duits boekje, waarin ons een kleine bloemlezing geboden wordt van kerstpreken de eeuwen door. De verzamelaar, Hans Jürgen Schultz, heeft het geheel en verder ook elk door hem gekozen tijdvak van een kort inleidend woord voorzien. Ik geef nu een citaat van blz. 23: „De bisschop van Rome bepaalde deze datum (25 december, H.S.) ten slotte tot het geboortefeest van de Zoon van God. De reden hiervan kan tevens gelegen zijn in het feit dat keizer Aurelianus omstreeks 270 deze dag tot feest van de Onoverwinnelijke Zon (Dies Invicti Solis) had uitgekozen. Als tachtig jaar later in Rome de eerste kerstdienst wordt gehouden, moet daarmee de overwinning van Christus, die de ware Zon is, over de heidense cultus betuigd worden.

Steeds weer verwijzen latere kerkvaders naar deze symbolische betekenis van de dag. . . . Augustinus voert tegen de bewering, dat de christenen niet anders dan het geboortefeest van de zon — zij het dan onder een vreemde naam — vieren, aan: „Wij vieren de 25ste december niet wegens de geboorte van de zon, maar wegens de geboorte van Hem die de zon geschapen heeft. . . .”

Het begin van dit citaat is in zekere zin het tegengestelde van het slot. Toch lezen we alles op één pagina! In het begin viert de kerk de overwinning van Christus op het heidendom. Maar aan het eind moet Augustinus de kerk verdedigen tegen het misverstand, dat toch in feite het heidendom het gewonnen zou hebben! Hij doet dat bekwaam. Maar de vraag blijft: Waar kon dat misverstand vandaan komen?

Met deze vraag raken we een problematiek die oud is maar nog niet gestorven. Om het maar kras te zeggen: Wat is er nu met die 25ste december gebeurd? Heeft de kerk de wereld „gekerstend”? Of heeft de wereld de kerk „verwereldlijkt”?

★ Achtergronden

Ja, hoe kon de wereld zo hard terugslaan? Hoe kon zij — zij het ook bij wijze van misverstand — zo pijnlijk de Christus-overwinning omzetten in een triomf van het heidendom? Was dat louter onnozelheid of had de kerk daar schuld aan?

We moeten, dacht ik, niet vergeten, dat de houding van de kerk tegenover de wereld al van heel vroege tijden af „dubbelzinnig” is geweest. Aan de ene kant beleefde men de tegenstelling. Men dacht in de lijn van Rom. 8:7 en 1 Cor. 2:14, waar de relatie tussen „de natuurlijke mens”, „het vlees”, en het werk en de gezindheid van de Heilige Geest gevat wordt onder termen van vijandschap. Tegenover de wereld paste slechts het „Bekeert u!”.

Aan de andere kant hadden mensen van vorming en beschaving vaak een groot respect voor de heidense (vooral Griekse) filosofie. Was het niet zo, dat God in een soort algemeen verlichtingswerk „waarheid-sporen” had uitgezaaid alom onder de volken? Had dat niet zijn grote waarde? En het bedenkelijke resultaat van deze overwegingen was, dat men het christelijk geloof óók ging beschouwen als de *afbouw* van hetgeen — veelal ondeugdelijk en volstrekt ongenoegzaam — onder de leiding van heidense architecten was opgezet! „Tegenstelling” en „afbouw”. Zie daar de „dubbelzinnigheid”. Zie daar een combinatie, die zichzelf eigenlijk niet overleefde kan houden wegens haar innerlijke tegenstrijdigheid.

De aktuele les van een oude Kerst-problematiek

DOOR H. SMIT — DEN HELDER

Zo is men in latere tijden — tegen het spraakgebruik van de Schrift in — de genade als „bovennatuurlijk” gaan kwalificeren. Ook hierin liggen twee lijnen als het ware verstrengeld: Enerzijds moet de genade van God de mens *bekeren*, maar anderzijds moet die genade de mens *afbouwen*. Er komt een „kop” op — „bóven-natuurlijk”. Men wist aan de ene kant heel goed dat Aristoteles een onbekeerde heiden was. Maar men kon zijn geweldige wijsbegeerte toch mooi gebruiken voor de christelijke theologie. Aristoteles had voor de „onderbouw” gezorgd. De christelijke „afbouw” verzorgen wij wel!

★ Stroom en tegenstroom

Hoe kon de wereld in verband met de 25ste december de Christus-overwinning zo pijnlijk omzetten in een overwinning van het heidendom? Dat was de vraag waarnaar we nu weer terugkeren.

Ik ben ervan overtuigd, dat de „dubbelzinnigheid” in de kerkelijke benadering van de wereld hier méé schuld heeft. „Goed” stond immers nooit alleen maar tegenover „slecht” (de tegenstelling) maar ook altijd weer tegenover „minder” (de afbouw). Het geloof stond niet alleen tegenover het heidendom maar het was ook steeds weer te vinden „in het verlengde” van de „edelste” heidense gedachten. De kerk stelde naast het „unieke” van haar boodschap steeds weer een soort concurrentie-motief: Christus is „superieur” aan het hoogste dat het heidendom biedt. Maar zo komt men ook vanzelf tot een bijzonder belangrijke vraag! Waar moet men nu in de beoordeling van het feest van 25 december eigenlijk starten? Wat is het uitgangspunt? De kerk

zei natuurlijk: „Bij Jezus Christus, want Hij is de Zon der gerechtigheid. Van Hem uit moet de wereld gekerstend worden!”. Maar die kerk had eigenlijk zelf aan de wereld een ander uitgangspunt toegestaan: het heidense gedachtengoed! Geeft Christus niet de „afbouw”? Vinden we Hem „dus” niet in het verlengde van wat we zelf aan „edele” gedachten meebrengen? Kunnen we onze *eigen* lijnen niet doortrekken om zo Christus te vinden? En daar had je dus de ellende! Augustinus mocht er het zijne van zeggen, maar hoe is het nu — in vroegere en in latere tijden? Wordt de wereld „gekerstend”? Of wordt de kerk „verwereldlijkt”? Stroom en tegenstroom! Aan welke kant staat het kerstfeest?

gevoelens bezitten ten aanzien van „het kind”. En ze hoopt dan toch eerlijk Jezus Christus te kunnen laten zien als de „afbouw”, als het „eigenlijke”, als de „vervulling” van al dat gedachtenmateriaal. En toch óók nog wel als de Overwinnaar van de wereld!

Maar in veel praten over Jezus van Nazareth zit iets dat oneindig triest is. Men krijgt als het ware het gevoel dat de kerk de bocht niet meer kan maken. De „Jezus-gedachte” (niet Hijzelf!) wordt als een haas, die — eenmaal gevangen in de lichtbundel van de moderne gedachtengang — geen *eigen* bewegingskracht meer heeft. Ze is gebonden in het wereldse patroon! Dan kerstent de kerk niet meer, al bedoelde zij dat wel te doen. Neen, zij raakt verwereldlijkt!

Het kerstfeest maar afschaffen dan? Voor mijn gevoel zou de kerk dan het werkelijke probleem niet aanpakken. Zij zou zich alleen maar terugtrekken van het terrein waar zij haar fouten heeft gemaakt. En ze zou dat terrein bijna letterlijk aan de heidenen overgeven! Maar zou dat werkelijk op bekering wijzen? Of op een teleurstelling in het „konkurrerende” zaken-doen? Laten we liever beseffen, dat de kerk niet „iets beters” maar iets *unieks* te bieden heeft! Zij mag gedenken en prediken de geboorte van Christus de Heer. Zij moet geheel en al *van Hem uit* spreken. Van Hem uit en niet „naar Hem toe”! Hij ligt niet in het verlengde van wat we uit onszelf al meebrengen. Alleen van Hem uit kan de kerk over vrede spreken. Van Hem uit! Er is geen „voorgebakken” algemeen begrip van vrede of van gerechtigheid waar Hij achteraf de kroon op mag zetten!

God is beledigd als we zijn Zoon, onze Verlosser, als „superieur” gaan beschouwen, want Hij is uniek! En dat betekent dus ook, dat de kerk de wereld alleen kan overwinnen, als zij niet poogt met die wereld te concurreren!

Immanuël

Wanneer het niet waar is
dat er iemand in de wereld is gekomen
die de naam draagt
Immanuël
kan niemand leven.

Ik kan niet leven tussen berichten
als er geen bericht is van Hem
niet tussen haat
als er niet gezegd wordt:
alzo lief heeft God de wereld gehad
en niet onder het wentelen van de Spoedniks
als er niet worden gezongen
met een stem uit Israël:
wat is de mens dat Gij zijner gedenkt
en des mensen zoon dat Gij acht op hem slaat

GEERT BOOGAARD

Uit:
Tijd en Teken

Ik kan niet leven met schuld
als er geen komst is
en niet met een lichaam dat vergaat
als ik in Zijn handen geen sleutel weet
die past op de deur van mijn graf.

D. W. L. MILO — VIERHOUTEN

EEN WITTE KERST

vrede op aarde

Hebt u er wel eens over nagedacht, wat kleuren betekenen bij het kerstfeest? Want ieder wil wel graag een witte kerst. En bij die witte kerst denken we graag hulst en sparrengroen. Terwijl alles pas compleet is wanneer daar rode bessen, rode kaarsen en linten tegen contrasteren. Zonder rood, wit en groen lijkt het kerstfeest niet echt.¹⁾

Jawel, kleuren spelen een onzaglijke rol in ons leven. Let op de verkeerslichten, als uw leven u lief is. En kleuren hebben alle eeuwen door dezelfde symbolische betekenis, dragen een enorme lading mee.

Denk maar aan rood. Staat het verkeerslicht op rood, dan moet u stoppen. Want rood is onveilig. Bloed. Dood!

Springt het licht op groen, dan kunt u vooruit: veilig de toekomst tegemoet. De natuur is meest groen en daar past uw jachtkleding zich bij aan. Het leven blijkt bijvoorbeeld uit bladgroen. Nieuw groen aan de bomen betekent nieuwe hoop, nieuw leven.

En wit? Denk aan een onbeschreven blad papier. Denk aan een bruidsjapon. Denk aan een schoon tafellaken, aan schone kleren, aan een wit licht in het duister. Denk aan een schone toekomst. En denk aan sneeuw, och natuurlijk, denk aan een witte kerst!

—o—

Feller contrast dan rode bloedsporen in witte sneeuw is haast niet denkbaar. Voor de buitenman zijn deze schottekens onweerstaanbaar. Na de varkensdrijfjacht, na de bers²⁾ op de reeget, zult u zweetdruppels³⁾ in de sneeuw aantreffen! Geen jager of hij werkt het spoor uit, wil er het zijne van hebben. De keten van rode signalen brengt hem met zekerheid

bij zijn doel. Want aan het eind, dat weet hij, ligt het wild. Maar het kan ook anders gaan. U hebt voor donker het beschoten wild niet kunnen bereiken, maar weet het zweetspoor. En als u bij het eerste morgenlicht naar het veld gaat... heeft een verse sneeuwlaag alles bedekt. Heeft de nazoek onmogelijk gemaakt. Geen spoor meer te vinden. Een spons over de dag van gisteren.

—o—

We zitten trouwens wel in het tijdperk van het bloed. Ondanks kerstfeest. Sedert Kaïn zijn broer dood sloeg is er wat bloed gevloeid. Stroomden bloed op de slagvelden, terreur in grote steden, rassensrijd in alle werelddelen, martelingen in concentratiekampen. Ook in onze jachtvelden vloeit bloed. Dierenbloed; weliswaar minder kostbaar dan mensenbloed — maar even rood!

Maar er komt een eind aan het bloedige tijdperk. In de kerstnacht is van hogerhand vrede op aarde beloofd. U kunt er zeker van zijn. Eeuwige jachtvelden bestaan niet. Integendeel. De oude profeet Jesaja, die voor duizenden jaren over het komende Kerstkind schreef, beeldde die vrede op aarde uit in de volgende poëzie:

Dan zal de wolf bij het schaap verkeren
en de panter zich neerleggen bij het bokje;
het kalf, de jonge leeuw en het vee
zullen tezamen zijn
en een knaap zal ze hoeden;

de koe en de berin zullen samen weiden,
haar jongen zullen samen neerliggen
en de leeuw zal stro eten als het rund;

dan zal een zuigeling
bij het hol van een adder spelen
en een peuter zal zijn hand uitsteken
naar het nest van een gifslang.

Dat is pas vrede! Als daar een tijd komt, waar de wolf met het lam vreedzaam kan verkeren — dan zijn zelfs de hevigste tegenstelling overbrugd. Dát is pas vrede!

Vannacht.....

Vannacht heb ik gedroomd. Het was een prachtige droom. Ik ging op bezoek, ik ging op bezoek in Bethlehem. Ik wou zo graag de Here Jezus zien. Ik denk, dat jullie dat ook wel graag zouden willen. Ik denk, dat jullie dat ook wel graag met mij mee gegaan waren. Natuurlijk had ik mijn mooie jurk aangetrokken, want dat moet wel hè als je op bezoek gaat. Het was heel erg donker en ik ging zachtjes naar binnen in de stal. Ik was er niet helemaal alleen, er waren nog meer mensen; jullie weten het natuurlijk wel. Ja, Jozef en Maria en... er waren ook nog mensen op bezoek in de stal. 't Waren mannen, herders, ze hadden geen mooie kleren aan, zoals ik. Ze hadden een oude mantel aan. En die mantel was eigenlijk een beetje vies. En soms ook wel kapot, met een gat er in en er zaten wat vlekken in en rare kreukels. Zo willen wij niet op bezoek gaan. Maar 't was toch niet erg hoor! Want ze kwamen zomaar van hun werk af en ze kwamen ook om de Here Jezus te zien. Net als ik.

'k Kon niet zo erg lang blijven in de stal, want ik was er op bezoek en 't kindje was nog maar zo klein!

Na een poosje ging ik weer naar buiten. En de herders gingen ook naar buiten. Buiten was 't koud. Dat had ik al gezegd hè? En donker! En je moest erg goed opletten waar je liep. Want er waren kuilen en stenen op de weg. En er was geen enkele lamp. Moet je 's goed denken: er was geen licht te zien, geen straatlamp en geen licht in de huizen. 't Was helemaal donker.

En toen opeens veranderde alles. Opeens werd alles licht. Nog lichter dan overdag! 'k Heb jullie al

verlicht. En de Here Jezus zei: Kom maar, komen jullie maar, kom maar allemaal. Grote mensen mochten komen en natuurlijk: ook de kinderen mochten komen: klein en groot. Iedereen die van de Here Jezus houdt mocht komen. En dat deden we ook. De mensen, die ik zag, de herders, andere mensen, veel kinderen. Wij gingen naar de Here Jezus toe en Hij zei: Kom maar met me mee, want dan breng ik jullie ergens heen, dan breng ik jullie naar een nieuwe hemel en een nieuwe aar-

Het leek wel of we nieuwe mensen waren. Het leek wel of we koningen waren!

Na een poosje wou ik weer weggaan. Want ik dacht: „ik ben hier maar op bezoek”. Ik wou mijn mantel uit doen en weggaan. Maar dat hoefde niet hoor! Ik hoefde niet meer weg te gaan. De Here Jezus zei: „blijf hier maar, je hoeft nooit meer weg. Je mag altijd bij me blijven. Dat wou je toch zo graag? Je wou toch zo graag dicht bij me zijn? Nu mag je altijd bij me blijven, want ik heb hier een huis gemaakt. Een huis waar je wonen mag, in deze nieuwe stad. Het was een mooie droom. Vinden jullie dat ook? Zou je dat ook willen, in zo'n mooi huis wonen in de hemel? Altijd bij de Here Jezus zijn?

Voor moeder om voor te lezen aan de kleintjes

DOOR MEVR. A. HENNIGER

gezegd, dat het een droom was, hè? Maar 't was werkelijk een prachtige droom. Want opeens werd de hele hemel licht en de aarde licht. Alles om me heen werd helemaal licht. En toen ik goed oplette, toen zag ik hoe 't kwam. Dat wil je zeker wel weten hè, hoe dat kan, dat midden in de nacht alles licht wordt.

Ik keek naar de hemel en opeens zag ik de Here Jezus opnieuw. Nu was het geen kindje. Nu was hij een man. En dat het zo licht was dat kwam van Zijn gezicht en van Zijn kleren. De hele wereld was

de, want die heb Ik voor jullie gemaakt.

Nou, en dat hebben we gedaan. En het was er erg mooi. Ik kan er niet zo véél van vertellen. Je moet het thuis maar eens aan je vader vragen. Ik zag er alleen hele mooie bomen en een mooie rivier. En ik kreeg ook wat en daar was ik erg blij mee. Ik kreeg een nieuwe jas, een witte jas, een mantel. Eigenlijk was het een koningsmantel. En de kinderen ook, en de grote mensen. En de herders die ik zag die kregen ook zo'n koningsmantel. We waren allemaal veranderd.

Maar het mooiste komt nog: 't Is niet zomaar een droom. Eigenlijk is het echt waar. Zou je dat willen, bij de Here Jezus wonen? Wees maar niet bang. Want op een dag gebeurt het echt. Dan komt écht de Here Jezus. En jullie zullen hem allemaal zien en dan zegt Hij: „kom maar mee. Dat mag”. Als je dat wilt moet je maar eens aan Hem vragen of Hij dat doet. Echt maar eens aan Hem vragen. Dat moet je niet vergeten. Dat moet je maar eens doen. Vanavond, of een andere keer. En dan komt Hij heus. Want daarvoor werd Hij geboren in Bethlehem.

De ontdekkingshreizigster mevrouw A. David-Neel vertelt in haar roman *Mipam* over de Tibetaanse lama's. Door concentratie en meditatie weten die monniken een graad van zelfverloochening te bereiken, die in de richting van de beloofde vrede op aarde wijst. Zij vertelt van een klooster:

„In een uitgestrekt gebied rondom het klooster zijn de wilde dieren tam geworden. Ze zijn niet bang voor mensen, vechten niet met elkander en de jagers kunnen hen niet doden. Uit bravour hebben sommigen het geprobeerd, maar zonder succes. Hun honden begonnen vriendschappelijk met de gazellen, de wilde ezels en de wolven te spelen, hun geweren weigerden of vielen hun uit de hand, en hoe ze zich ook trachtten te verharderen, tenslotte eindigden ze met zich naast de dieren, die ze hadden willen doden, neer te zetten en ze te liefkozen”.

Ook Franciscus van Assisi „sprak met viervoeters, vogels en vissen.” Evenals dr Konrad Lorentz.⁴⁾

Laten die verhalen wensdromen zijn — ze wijzen in de richting die Jesaja ook wees: van vrede op aarde. En klopt het ook niet met de jager, die verscheidene tientallen jachtacten heeft versleten? Om hem hoeft het wild niet dood. Hij spaart de levens liever dan dat hij lichtjes uitblaast. En als hij het edele wild zijn leven beneemt dan eert hij het met een laatste bete⁵⁾ en met een haláli. Om vrede te sluiten met zijn vrienden. Vrede op aarde.

—o—

Over kleuren gesproken: weet u wat óók rood is? Ons falen, onze fouten, onze zonden! Ja, dat is een erg woord; zonde dat het bestaat. Bij het woord zonde denken we vooral aan theologische zaken. Maar de oude germanen kenden het woord al, lang voor Bonifacius en Willibrord hier kwamen. Als een Sakser met zijn werpspies het wilde varken miste dan heette dat *sundia*: gefaald, gemist! En als u vandaag een haas ziekschiet... dan is dat zonde, jammer, gefaald, het doel gemist. Dan vindt u later misschien zweetdruppels, rood in de sneeuw. Onmiskenbare bewijzen van uw tekortschieten.

Elke keer als we falen komt er een rood kruisje in ons dagboek. Een morele schuld. Ons doel gemist.⁶⁾ Niet aan de verwachtingen voldaan.

Ons levensboek kan, als we niet oppassen, zo'n rodekruisboekje worden. U durft er niet meer in te zien. U rilt er van.

En kijk, bij de vrede op aarde heeft Jesaja ook voorziening voor onze rode zonden gegeven. Al waren uw zonden als scharlaken, zei hij, ze zullen wit worden als sneeuw! Dat is me wat. Scharlaken komt van het Perzische *sakiriat*, dat is roodgeverfde wollen stof. Nu, oude perzen zijn kleurbestendig, dat weet u wel. Al waren ze rood als karmozijn, zegt hij verder, zij zullen worden als witte wol. Karmozijn is een woord, dat stamt van het Arabische *qirmizi*, dat is scharlaken-kleurig. De profetie is dus dubbel gegeven en absoluut betrouwbaar: rode zonden worden veranderd in witte zuiverheid, onschuld. Er gaat een spons over ons leven, over ons rode dagboek. Het zweetspoor wordt vers overgesneeuwd, het wordt bedekt.

Ja, bedekt, dat is het goede woord. Het Kerstkind bedekt onze zonden, wil er niet meer van weten, wist ze af. Jezus Christus is het begin van onze tijdrekening en het eind van de bloedperiode. Zijn geboorte bewees de Goddelijke wil om onze rode sporen uit te wissen. Door zijn lijden, dat begon in de kerstnacht en eindigde met zijn dood, heeft Hij vrede op aarde gebracht.

Natuurlijk niet als u over dat lijden heenstapt, als u uw stomme laars op dat bloed zet.⁷⁾ Maar wel is er nieuw licht, vrede op aarde, nieuw leven, nieuwe hoop, nieuwe toekomst voor de man, die in het Kerstkind gelooft.

Een zaak om eens rustig over na te denken. In de witte kerstdagen. Dagen van bezinning op rode fouten en tekortkomingen. Dagen om te zoeken naar verzoening en vrede. Dagen, vol van sparregroen en hoop. Want daar is een nieuwe dag op komst. Met vrede op aarde.

—o—

¹⁾ Dit artikel werd op verzoek geschreven voor het kerstnummer van *De Nederl. Jager*. Misschien is het ook goed genoeg voor de lezers van *Opbouw*.

²⁾ bersen = aansluipen

³⁾ zweet = bloed

⁴⁾ Weens bioloog, schrijver van „Ik sprak met viervoeters, vogels en vissen”

⁵⁾ laatste bete = takje, in de bek van het wild, waarvan een afgebroken deel door de jager wordt behouden

⁶⁾ hier is de oorspronkelijke zin van „zonde” verklaard. Het christelijk theologisch denken heeft deze zin later aangevuld met het begrip „schuld” ofwel „rood saldo”.

⁷⁾ zie Hebr. 10 : 29

C. VEENHOF — KAMPEN

Over zekerheden en onzekerheden

Oudejaar 1974

Kort nadat de redactie van ons blad mij had gevraagd iets te schrijven met het oog op het „oude jaar”, kwam mij wat onder ogen dat mij bijzonder trof en mij stimuleerde over het daarin aangesneden thema verder te mediteren. Ik laat wat mij opviel eerst hier volgen. Het is een artikel uit „Hervormd Nederland”, dat onder de titel „Verlangde zekerheid” werd geschreven door dr H. Wiersinga. Hier is het:

„In kerkelijke gesprekken — of de monologen die daarvoor moeten doorgaan — valt nogal eens de verzuuchting: waar blijven we? Gegarandeerd komt dan de „zekerheid” op de proppen. Wij laten ons onze „zekerheid” niet ontnemen!

Welke zekerheid (of zekerheden) dan bedoeld wordt (worden)? Voorop de zekerheid die de christelijke godsdienst ons biedt. De zekerheid dat God deze wereld leidt: haar toekomst is veilig in Gods hand, ook al gaan wij door met uitbuiting, bewapening en vervuiling. De zekerheid dat wij mensen „onbekwaam zijn tot enig goed”: van anderen of jezelf hoeft je het niet te verwachten — er is trouwens ook nog zo iets als de macht van satan. De zekerheid

dat Christus „genoeg” voor ons deed: onze vroegere en onze nog toekomstige zonden werden door zijn indertijd gebrachte werk al op voorhand kwijtgescholden.

Ik hoop dat ik een karikatuur geef, maar ben daar niet zeker van. Daarom inventariseer ik onze zekerheden maar verder.

De zekerheid die onze kerkelijke verkaveling biedt: de duidelijke indeling van vrijzinnigheid en orthodoxie en verschillende gewichtsklassen moet blijven. De zekerheid die de „eigen” kerkelijke identiteit waarborgt: we moeten weten waar we aan toe zijn met onze predikanten. De zekerheid van homogeniteit door een gezamenlijke moraal: moet die aangetast worden door een zogeheten samenwonen, open huwelijk en dergelijke? De zekerheid van ons zondagpatroon. De zekerheid van de gezellige gezinssfeer.

Misschien moeten we eerlijkheidshalve de samenhang van deze religieuze en morele zekerheid met de politieke zekerheid erkennen. Zekerheid vraagt immers om bescherming van onze westerse structuren. Onze vrijheid kunnen we ons toch niet laten ontnemen door marxistische agitatie? De „voorrechten” van ons neo-kapitalistisch systeem kunnen we toch niet laten aantasten door de roep om gelijkheid? Onze voorsprong op de derde wereld

(inclusief onze mogelijkheid zoveel aan ontwikkelingshulp te doen) kunnen we toch niet verspelen door een „hervreiding van de macht?” Ben ik er ver naast als ik de emotionele toon in kerkelijke discussies uit dit verlangen naar zekerheid voor het groepsbelang verklaar?

Wij verlangen van de godsdienst een all-risk zekerheid, ook van de joods-christelijke. Deze leek eeuwenlang een waarborg voor rust naar binnen en zekerheid naar buiten.

De officiële kerk gebruikte dit geloof voor de stabilisatie van de eigen organisatie en terwille van een loyale steun in de rug van de westerse staten.

We vergissen ons naar mijn mening echter wanneer we menen dat het geloof van Israëls profeten en van Jezus' volgelingen voor dit soort zekerheid kan blijven dienen. Hun getuigenissen trekken een ander spoor. Hun zekerheid ligt vóór hen, in een beloofd land en een gedroomd rijk. Het volk verlangt wel de zekerheid van Egypte's vleespotten en de gemeente verlangt wel naar identiteit van de groep. Maar Jahwe trekt het spoor van „uittocht” en de Messias voert ons uit het op de eigen plaats bedachte Jeruzalem. Er is geen zichtbare zekerheid te verdedigen, er is een messiaanse zekerheid te geloven, en daarvoor het onderste boven te keren.

Het verlangen naar zekerheid voor het bestaande benauwt me, vooral als geloof en verdedigingspolitiek hand in hand gaan. De keus voor de messiaanse zekerheid benauwt me op een andere manier. Een weg naar de droom te vinden is moeilijk. Die weg leidt door een woestijn van leegte en vertwijfeling. Ga anderen maar eens vóór, je kinderen of je kerkgenoten!

Maar als we niet tégen de zekerheid van de verzekering en niet vóór de zekerheid van de

Maria-Boodschap

Uit: Belydenis in die skemering
Vertaling: H. Langerak

'n Engel bracht jou het bericht
de vreugde-boodschap, en jij zett'
een lofzang in, aan God gericht,
Maria, meisje uit Nazareth.

Toen Jozef weg wilde van jou
en burens-achterklap jou sloeg:
Kon jij toen weten dat Zijn trouw
straks heel de wereldschande droeg?

Toen jij soms met een glimlach langs
jouw lichaam streek — de stilte instaarde:
Wist jij hoe Hij vol liefde en angst
Zijn bellevaart straks zou aanvaarden?

Jij had daar in die stal nog één
die in de nood jou bij kon staan:
Wist jij toen dat Hij eens alleen
Gethsémane zou binnengaan?

Toen Hem eerbiedig huldigden
de vorsten van een verre troon:
Dacht jij toen: Krijgers gaan Hem eens
bespotten met een doornenkroon?

En toen Hij in jouw armen lag
Zijn mondje aan jouw volle borst:
Kon jij toen weten: Op een dag
schreeuwte Hij het kermend uit — Mij dorst?

Toen 't al voorbij was en gij met
Johannes bent naar huis gegaan:
Maria, vrouw van smarten, hebt
gij toen de boodschap goed verstaan?

EL. EYBERS

verandering kiezen, verraden we de God die ons op deze weg wil leiden (en niet in het wilde weg), verraden we onze menselijke verantwoordelijkheid (die wij niet met-welk-alibi-ook mogen ontlopen), en verraden wij onze voorganger Jezus (wiens werk nog niet af is)."

★ ★ ★

Ik geloof dat het goed is dat wij ons rondom de oudejaarsdag — de overgangstijd van het éne naar het volgende „jaar onzes Heeren” — bezinnen op de zekerheden en de onzekerheden van ons leven. Op dat wat, ondanks de ontzaglijke veranderingen die wij beleven, onwrikbaar vast blijft. En op dat wat, als we er op vertrouwen, ons vast en zeker bedriegt. Ik wil eerst enkele zekerheden noemen.

★ God houdt alles in zijn hand

En dan moet, naar ik geloof, vóór alles worden genoemd die machtige zekerheid dat God, de enige, levende, almachtige God, de wereld

met alles wat er op is en *geschiedt* volledig in zijn hand heeft en houdt, en haar, ondanks alle goddeloosheid van volken en mensen, en daar dwars doorheen, leidt naar het door Hem voor haar gestelde doel.

Jesaja profeteerde over deze, onze God, reeds meer dan twee en een half duizend jaar geleden. Voor Hem zijn de volkeren slechts een druppel aan een emmer, niets meer dan een korreltje zand op een weegschaal... Alle volkeren bestaan voor Hem nauwelijks, minder dan hoegenaamd niets zijn ze waard... Hij troont zo hoog boven de aarde dat de mensen wel sprinkhanen lijken... Hij verdelgt de vorsten, laat de heersers der aarde vergaan. Nauwelijks geplant, amper gezaaid, nog bijna zonder wortel, worden ze door zijn adem verstrooid. De stormwind verwaait ze als kaf." (Jes. 40 : 12 v.)

En als de machtigen in de politiek, de maatschappij, de cultuur, grootse plannen maken en zich verbeelden dat ze door eigen kracht, buiten Hem om of zelfs tegen Hem in, de wereld kunnen beheersen, verbeteren en tot een heilsstaat maken, dan lacht Hij die in de hemel zetelt, hen uit, ja dan spót Hij met hen! Dan spreekt Hij tot hen in zijn toorn en verschrikt Hij hen in vergramdheid. Maar tegelijk zegt Hij dan tot hen: Nu dan koningen, weest verstandig, laat u gezeggen, gij rechters der aarde, dient de HEERE met vreze en verheugt u met beving. Kuste de Zoon, opdat Hij niet toorne en gij onderweg te gronde gaat, want zeer licht ontbrandt zijn toorn (Ps. 2).

Ja, dat is een geweldige, tegelijk ook fundamentele zekerheid dat wereld en mensheid, al wat op aarde is en gebeurt, heel de geschiedenis met haar vreemde, vaak verbijsterende wendingen in Gods hand zijn en blijven. Als we de dingen en gebeurtenissen transparant werden zouden we Gods hand, daarin ontdekken.

★ Mensen zijn zondaren

Een volgende zekerheid is deze, dat de mensen, *alle* mensen, wij allemaal, zoals we geboren worden, *zondig en verdorven* zijn. Wij allen moeten belijden: „Heer, ons hart is boos en schuldig”. De Heere Jezus heeft het ons allen nadrukkelijk gezegd, dat uit ons binnenste, uit ons hart, voortkomen: kwade overleggingen, hoererij, diefstal, moord, echtbreuk, hebzucht, boosheid, list, onmatigheid, een boos oog, godslastering, overmoed, onverstand (Marc. 7 : 34). Ten aanzien van Joden en heidenen, dus weer van *alle* mensen zoals ze van nature zijn, betuigt de Heilige Geest door Paulus: „Niemand is rechtvaardig, ook niet één, er is niemand die verstandig is, niemand die God ernstig zoekt, allen zijn zij afgeweken, tezamen zijn zij onnut geworden, er is niemand die doet wat goed is, zelfs niet één... De vreze Gods staat hun niet voor ogen” (Rom. 3 : 11 v.).

Nu ik dit neerschrijf denk ik aan drie aangrijpende uitspraken.

De eerste is van ds S. G. de Graaf. Toen de tweede wereldoorlog uitbrak zei hij eens in een preek: Men zegt tegenwoordig heel vaak: Hoe *kon* deze oorlog toch uitbreken: *niemand* wil die! — Broeders en zusters: deze oorlog is uitgebroken omdat *wij die allen willen!* Want deze oorlog is niets anders dan de huisveringwekkende en wereldverwoestende uitbarsting van wat in ons *aller hart* leeft: afgunst, hebzucht, geldingsdrang, zelfzucht, en nog een menigte andere goddeloosheden.

De tweede is er één van prof. Berkhof. Toen iemand tegen hem vlak na de oorlog zei: „Sinds de tweede wereldoorlog heb ik het geloof in God verloren”, antwoordde hij: „Ik heb sindsdien mijn geloof in de mensen verloren.”

De derde uitspraak kreeg de bekende psychia-

ter prof. Rümke te verwerken, toen hij aan een vriend die het concentratiekamp had overleefd, vroeg: „Wat waren dat toch voor mensen die deze gruwelijke dingen deden?” Rümke kreeg toen dit verpletterende antwoord: „Heus, het waren mensen net als jij en ik toen ze nog in de maatschappij verkeerden! Uit mensen komt niet altijd te voorschijn wat er in zit, maar het zit er wel in!”¹⁾

„Alle mens”, zo schreef Bavinck eens, „is leugenachtig; hij spreekt niet altijd onwaarheid, maar hij is onwaar. Zijn en schijn, wezen en openbaring, innerlijk en uiterlijk zijn bij hem in tegenspraak. Terwijl de mond soms overloopt van liefde en het gelaat niets dan vriendschap toont, komen uit het hart des mensen voort boze bedenkingen, doodslagen, overspelen, hoererijen, dieverijen, valse getuigenissen, lasteringen. De heilige die de mens innerlijk kende en tot op de bodem zijns harten doorzag zou van hem in ontzetting wegvlugten.” De mensen leven eigenlijk bij zichzelf en bij anderen „in een waan en een inbeelding”. En de verschrikkelijkste ellende der zonde „bestaat nog niet daarin dat wij blind zijn, maar zij is hierin gelegen, dat wij, blind zijnde, nochtans menen dat wij zien. Zonde is schuld en smet en schande, maar zij is ook nog dwaasheid en misverstand.”

Het is voor onze zelfkennis en voor onze kijk op de wereld, en het mensen- en wereldleven in al zijn facetten van allesbeheersende betekenis dat ook deze zekerheid in ons leeft. En dat de kerk met een franse vluchtelingengemeente uit de reformatietijd (ze bestond uit mensen die om der wille van het geloof alles hadden verloren) kunnen belijden — ze deed dat knielend en voor iedere kerkdienst: „Hemelse Vader, eeuwige en barmhartige God, wij erkennen en belijden voor uw Goddelijke majesteit, dat wij arme en ellendige zondaren zijn, ontvangen en geboren in alle boosheid en verdorvenheid, geneigd tot alle kwaad en onnut tot enig goed, en dat wij met ons zondig leven zonder ophouden uw heilige geboden overtreeden (tegenwoordige tijd!) waardoor wij uw toorn tegen ons *verwekken* (tegenwoordige tijd!) en naar uw rechtvaardig oordeel op ons *laden* (tegenwoordige tijd!) de eeuwige verdoemenis.”

Het is een volstrekt noodzakelijke voorwaarde voor onze zelfkennis, onze oriëntatie, onze houding, onze weg in het leven, ja het is een kwestie van *zijn* of *niet zijn*, van *leven* of *dood* dat deze zekerheid omtrent onszelf en de mensheid in ons leeft.

★ God openbaart zijn toorn

Een derde zekerheid bestaat hierin dat God ononderbroken *zijn toorn* in onze wereld openbaart over de goddeloosheid en ongerechtigheid der mensen. Onze God is een rechtvaardig Rechter en een God die dag in dag uit toorn. (Ps. 7 : 12).

Het is namelijk volgens de Heilige Schrift zo dat God zich dag in dag uit aan de mensen openbaart. Hij dringt zich met zijn eeuwige kracht en goddelijkheid ononderbroken en overmachtig aan hen op. De mensen kunnen zich aan deze openbaring nooit en op geen enkele manier onttrekken. Die openbaring wordt ook door hun verstand, hun rede, hun hart, „gezien”. De mensen kunnen haar niet wegbranden uit hun leven. Maar — wat de mensen van nature wel kunnen doen, en ook metterdaad en met alle macht doen, dat is die door God geopenbaarde waarheid in *ongerechtigheid ten onder houden!* Het heldere water van Gods waarheid vangen zij op in de troebele bron van hun verdorven hart en ze vermengen dat met de droesem van de ongerechtigheden die daarin gisten en woelen. De mensen hebben God voor de openbaring van deze waarheid niet gedankt. En daarom lopen hun overleggingen steeds weer op niets

DE HERDERS

*Rondom hen werd de wereld wit.
God strooit zijn engelen neer als rijm.
En aarzlend nam hun hart bezit
van 't simpele geheim.*

*Der eeuwen zwellende ongeduld
ving eindelijk te bloeien aan.
God heeft zijn heerlijkheid verbuult
en is als kind ontstaan,...*

*De beemlen deinden licht en luid,
en 't drong hun zinnen huivrend in:
God die zich in het vlees besluit,
neemt heden een begin.*

*De nacht stond donker om hen heen,
toen zei er één met schorre stem,
en allen rezen: 'k Hoor geweest!
en ging naar Bethlehem.*

*Zij vonden Jozef tranenblind,
Maria afgemat van smart.
Toen koosden ze en kusten 't Kind
met handen ruw en lippen hard.*

W. DE MÉRODE

Uit:
De steile Tocht

uit. Bewerend wijs te zijn, zijn ze dwaas. (Rom. 1:18 v.).

Maar — en dat is ook een rotsvaste zekerheid — door de overmacht van Gods waarheid in hun leven kunnen de mensen ook nooit a-religieus, nooit zonder een „god”, zijn. Zij kunnen nooit niet-geloven. Zij beseffen ter dege dat „niemand zonder geloof wel vaart!” Maar door het ten onder houden van de waarheid van de enige, levende God is hun hart, naar de verbluffende rake typering van Calvijn, een „fabriek van afgoden” geworden. Ontelbare afgoderijen zijn in de loop der eeuwen door de mensen verzonnen en gefantaseerd. Soms afzichtelijke en gruwelijke, soms betoverende en indrukwekkende. Die afgoderij bloeit nu in onze tijd misschien weelderiger dan ooit. Materialisme, hedonisme (verafgoddelijking van het — verfijnde of grove of perverse — genot), fascisme, liberalisme, humanisme, socialisme, communisme enz. enz. — het zijn in de grond der zaak allemaal afgoderijen die de mens uit zichzelf en voor zichzelf heeft verzonnen. Afgoderijen die als even zovele luchtspiegelingen, illusies, utopieën, de mensen uiteindelijk bedriegen, ontredderen, tot wanhoop brengen en in het verderf storten. Om maar niet te spreken over het zwelgen in allerlei occultismen, waaraan thans miljoenen zich in de grauwheden, uitzichtloosheid, angst en radeloosheid van het moderne leven te buiten gaan.

Maar dit is nog slechts het begin van de huiveringwekkende gevolgen van het ten onderhouden, het verdringen van de waarheid Gods in ongerechtigheid. Dat kwaad leidt ook onherroepelijk tot ontarding, dehumanisering, demonisering, ja soms zelfs tot verdrieling van het mensenleven in al zijn openbaringen. Als de mensen dat „ten onderhouden” van Gods waarheid hardnekkig volhouden laat God de mensen ten slotte voorthollen op de noodlottige onheilvolle weg die zij zelf zijn ingeslagen. Dan laat hij hen houden wat zij

zelf, met verachting van Hem, hebben gekozen. Dan geeft Hij hen, zo predikte Paulus, over aan de *onreinheid*, zodat zelfs het de mensen zo dierbare door hen onteerd wordt. De mensen, zo gaat Paulus dan verder, hebben de heerlijkheid Gods vervangen door de leugen en het schepsel gediend boven de Schepper. Daarom heeft God hen overgegeven aan alle mogelijke ongerechtigheid, culminerend in een ontarde, walgelijke, ten slotte zelfs bestiale sexualiteit.

Berkouwer schreef indertijd in verband met deze paulinische uitspraak de aangrijpende woorden: „Paulus spreekt van duisternis en dwaasheid en van al het verschrikkelijke, dat mensen met de tot hun gekomen Openbaring hebben gedaan. In de ontmoeting tussen de Goddelijke Openbaring en het mensenleven is het uitgelopen op de meest erge afgoderij, waarop het gericht Gods is gevolgd tot in het uiterste der menselijke zonde op het pad der ontucht, waarop ze worden losgelaten en overgegeven. Het gericht Gods bestaat in het overgegeven worden, „omdat ze de waarheid Gods hadden vervangen door de leugen en het schepsel geëerd en gediend hebben boven de Schepper”.

Zeker, Paulus spreekt er van dat de heidenen God „kennen”. Maar hij zegt er onmiddellijk bij dat zij Hem niet hebben verheerlijkt en gedankt en dat deze kennis omtrent God onlosmakelijk verbonden is met het ten onder houden van Gods waarheid in ongerechtigheid en daarom wordt omgezet in *leugen*! Er bestaat daarom geen enkele tegenstrijdigheid tussen het „kennen” van God zoals dat bij de heidenen wordt gevonden waarover Paulus in Rom. 1 spreekt en zijn doordringende prediking dat de „wereld”, de mensheid die buiten Christus om of tegen Hem in leeft, God „niet heeft gekend”. De „antithese” tussen het „kennen” van God zoals dat in de Gode vijandige wereld wordt gevonden en de geloofskennis omtrent God zoals Hij zich in Christus geopenbaard heeft en openbaart is volgens Berkouwer „radikaal”. Tussen beide „is geen enkele bemiddeling mogelijk”.²⁾

Laat ik in dit verband nog één uitspraak noemen. Het is er een van Emil Brunner. Deze: „Het gevoel voor het persoonlijke en het menselijke, dat de vrucht van het geloof is, kan een tijdlang de dood van haar wortels, waaruit het is gegroeid overleven. Maar dit kan niet erg lang duren. Gewoonlijk eindigt het verval van de godsdienst in de tweede generatie als een morele verkillen en in de derde als het in-elkaar-storten van alle moraal. Menselijkheid zonder godsdienst heeft in de historie nooit lang stand gehouden. Het resultaat is dehumanisering.”

★ De wereld wordt niet beter

Een volgende zekerheid vloeit als vanzelf uit de twee zojuist genoemde voort.

Zij is deze dat de politieke, maatschappelijke en alle andere facetten van het mensenleven die altijd vol zonde waren ook vol zonde en ongerechtigheid zullen blijven.

Wij kunnen ten aanzien daarvan niet de illusie koesteren dat deze echt beter, laat staan echt „goed” zullen worden. Churchill zei eens toen men hem vroeg welke de beste structuur was voor de volkerengemeenschap, de staten, de maatschappij: „De democratische is de slechtste — behalve alle andere!” In deze uitspraak schuilt een diepe waarheid. Het is zonder meer een waandenkbeeld, ja, een dodelijk gevaarlijke utopie te menen dat die structuren eenmaal ideaal zullen worden. Er komt binnen de horizon van onze tijd, op onze wereld nooit een heilstaat, nooit een volmaakte menselijke samenleving.

Ik denk tegenwoordig dikwijls aan een woord van prof. Van Hamel. Van Hamel was een van de grote figuren in de vooroorlogse Vol-

kerenbond, hij was een man die de wereldpolitiek, en die van ons land, kende als weinigen. Hij had achter heel veel schermen gekoken! In januari 1940 schreef hij in een artikel o.a. dit: „Wie de internationale loop van zaken sinds de vredessluiting van 1918 van dichterbij heeft meegemaakt, weet dat de grondoorzaak der mislukking gelegen heeft in een ontzaglijk gebrek aan oprechtheid. Handigheid, intrigue, misleiding, comédie bepaalden aan verschillende kant het geestelijk peil... Ik voor mij ben tot de overtuiging gekomen — voor menigeen klinkt zij in onze 20ste eeuw misschien wat middeleeuws, maar ik ben geheel bereid haar als modern denkend mens nauwkeurig en uitvoerig te verdedigen — dat wat op het ogenblik over de wereld losgebroken is, niet maar het eigenlijke werk van de betrokken personen is, maar van de Boze en zijn demonische gezellen. Het zijn, niet in beeldspraak maar in wáárheid, satanische machten die zich zoeken meester te maken. De verzuiching: „verlos ons van de Boze” moet steeds meer van het hart, gepaard aan die andere schriftuurlijke bede: dat leiders en machthebbers met goed inzicht mogen worden gezegend, opdat hun volken een gerust en stil leven mogen leiden in alle godzaligheid en eerbaarheid.”

☆☆☆

Dit is een woord uit de tijd vóór de tweede wereldoorlog goed begon. En is sindsdien de situatie in de wereld werkelijk verbeterd?

We hebben de afslachting van de Joden beleefd en de ongehoorde gruwelen uit de Stalinperiode. We hebben Estland, Lijfland, Litauen en het oude Polen als staten zien ondergaan. We hebben beleefd hoe Tsjecho-Slowakije, Hongarije, Roemenië, Oost-Duitsland op een afschuwelijke wijze van hun vrijheid werden beroofd. We aanschouwen al duidelijker het fatale egoïsme van de Westerse staten dat op cynische wijze door Pompidou werd omschreven met de woorden: „Staten hebben geen vrienden maar alleen belangen.” We beleven de verzieking van de democratie in alle westerse landen. Italië en Engeland gaan daarbij voorop. De kommunistische cellen, die in heel de westerse wereld voorkomen, worden al meer actief en boeken met hun subversive activiteiten al meer resultaat. En de revolutie die mannen als Marcuse, Adorno en Hochheimer prediken, een revolutie die gedreven wordt door een gloeiende haat tegen de bestaande maatschappij maar geen enkel, wezenlijk alternatief biedt, biologeert velen vooral onder de z.g. progressieve intellectuelen en leidt al meer tot een gruwelijke terreur als van de Baader-Meinhof-groep, de Rode Arme, de Rode Jeugd, de Ira, de Palestijnen enz.

We hebben de stank geroken van het riool van immoraliteit dat in de Watergate-affaire open ging. We hebben gesidderd vanwege de volkerenmoord in de Kongo, in Boeroendi, in de Soedan in Oeganda.³⁾ We werden geconfronteerd met de nameloze ellende en de voorbeeldloze corruptie in het enige land van Zwart-Afrika — Abessinië — dat nooit een kolonie is geweest, maar waar het analphabisme met de gezondheidszorg het slechtst en de roofzucht der machthebbers 't grootst was. In onze huiskamer drong door de onbeschrijfelijke ellende van Biafra, Vietnam, India, de Sahel, Bangla-Desh — Maar in ons land steeg de welvaart van jaar tot jaar. Sinds 1960 nam b.v. het gebruik van gedistilleerd met 125%, van bier met 200%, van wijn met 400% toe (de accijns erop loopt naar de miljard). Ons volk consumeert voor ongeveer zes miljard aan allerlei zoetigheid, drank en rokerij en besteedt een slordige 850 miljoen aan cosmetica!

Het komt je als iets onwezenlijks voor als je bij Bavinck in een geschrift van voor 1914

IN VERBAND
MET DE AANSTAANDE FEESTDAGEN
ZAL „OPBOUW”
NIET VERSCHIJNEN OP 27 DECEMBER.

REDAKTIE

leest dat de misdadigheid in de voorbije decennia op een zo verheugende wijze is teruggegaan. Nu neemt de misdadigheid onheilspellend toe. We kijken er nauwelijks meer van op als er ergens weer iemand vermoord is. En op de 250 koopdagen per jaar wordt ook voor ongeveer 250 miljoen aan koopwaren gestolen.

In de jongste tijd worden we steeds meer op uiterst gevoelige wijze betrokken in de activiteiten van het cynisme, de hardheid, de immoraliteit van mensen en volken. De kapitalisten-dictators uit de Arabische wereld hebben de economie van de wereld een klap gegeven ten gevolge waarvan zij trilde op haar grondslagen. Ze hebben de macht die volledig kapot te maken. Met hun miljarden grijpen ze steeds dieper in het westerse bedrijfsleven in. En de monetaire situatie hangt voor een overgroot deel van hun financiële manipulaties af. In ons land investeerden ze reeds voor 2½ miljard. En we vragen ons in ontzetting af of het oude volk van God opnieuw in „slavernij” zal worden gevoerd in „Egypte”.

Minister Pronk — en hij is op dit punt een uiterst betrouwbare informator — verklaarde dezer dagen dat de ontwikkelingssamenwerking tot nu toe grotendeels is mislukt. Want de rijke landen zijn te gierig, komen hun beloften niet na en in de arme landen worden de armen steeds armer en de rijken steeds rijker. Voor enkele dagen hoorden we in een T.V.-uitzending dat Mboeto, de dictator van Zaïre een van de vijf of zes rijkste mannen der wereld is. Rusland doet niets aan ontwikkelingshulp, zo hoorde ik oud-minister Boertien zeggen. Het zegt dat de ellende in de derde wereld het gevolg is van de uitbuiting ervan door het kolonialisme van de „imperialistische, kapitalistische” landen en het daaraan dus geen boodschap heeft. Het levert aan haar wel onvoorstelbaar grote hoeveelheden oorlogstuig, voor het merendeel contant, vooral ook betaald met Arabische „olie”-dollars.

★ ★ ★

Ik heb indertijd intensief meegелеefd met de oprichting van de Volkenbond na de eerste wereldoorlog. Ik weet het nog heel goed met welk een enthousiasme die werd begroet. Zij betekende immers het einde van de oorlogen en het begin van de wereldvrede! Er waren toen optimisten die met de oprichting ervan een nieuwe tijdsrekening wilden laten aanvangen. Maar ik heb ook met ontzetting de ondergang van dat creatuur meegemaakt toen de leden ervan bleven toekijken hoe de protserige Mussolini zich op het weerloze Abessinïë wierp. Met ijsig stilzwijgen hoorde de vergadering daarvan de noodkreet en de smeekbede aan van de jonge keizer Haile Selassie. Dezelfde Haile Selassie die nu vanwege uitbuiting van zijn eigen arme volk met schande overladen van zijn troon werd gestoten.

En na de tweede wereldoorlog werd de UNO in het leven geroepen. En de „universele verklaring van de rechten van de mens” werd daardoor uitgevaardigd. Maar de overgrote meerderheid der aangesloten staten zijn diktatuurstaten of: wat hetzelfde is, één-partijstaten. En ook de UNO is moreel ondergegaan toen zij, nadat zij zelf de staat Israël had gecreëerd en uitgesproken had dat deze veilige grenzen diende te hebben, tenslotte een orga-

nisatie die open, brutaal en met afschuwelijk geweld de vernietiging van de staat Israël nastreeft met een donderend applaus begroette en die tegen alle recht in toeliet in haar vergadering.

Voorts: we lazen Pasternak, Amalrik en Solzjenitsyn. We hoorden van Soecharov en Grigorenko. We kunnen nu de Gulag-archipel. In Trouw konden we lezen met hoeveel leedvermaak en trots de Russische pers het verkiezingsproces van de democratische landen volgt en er de bevestiging in ziet van de kommunistische doctrine dat de „kapitalistische wereld” aan innerlijke verrotting te gronde gaat en de kommunistische partijen niets behoeven te doen dan haar begraven.

En in ons land grijpt de revolutionaire mentaliteit steeds neer om zich heen. Niet het minst door de voorzichtige of brutale indoctrinatie door de massa-media. En voorts door allerlei illegale activiteiten, de directe interventie van vakbonden in het politieke leven, de pressie van kiesverenigingen op gemeenteraadsleden, de machtsussurpatie bij wethoudersverkiezingen enz. enz. Ondertussen neemt een onverantwoorde polarisatie hand over hand toe. En lijdt de ene groep van het Nederlandse volk, dank zij waardevast en zelfs welvaartsvast inkomen, niet veel van de economische crisis, maar krijgt een ander deel het van jaar tot jaar slechter en worstelen grote organisaties op de rand van de afgrond van een economische crisis om al meer, al meer... Neen, er is geen enkele grond voor de hoop, de verwachting dat het in en met de wereld echt beter, laat staan volmaakt goed zal gaan. Wie garandeert de mensheid dat uit één der volkeren — ook de „derde wereld” wordt al meer ontsloten — nooit meer een Dsjengis-Khan, een Attila, een Iwan de Verschrikkelijke, een Napoleon, een Hitler, Een Stalin zal opstaan? Men vergeet niet dat zulke geniale en demonische figuren altijd miljoenen biologen en tot materiaal voor hun machtswelust maken.

★ ★ ★

Maar dat alles daargelaten: met grote duidelijkheid en ernst predikt ons de Heilige Schrift dat het naarmate de avond van de ene, grote dag der wereldgeschiedenis valt, het steeds verschrikkelijker zal worden op aarde. Tegen de avondhemel van die dag tekent zich voor wie de Schrift gelooft de onheilspellende figuur van de antichrist, de „wetteloze” of. Die treedt op in de kracht en met de strategie en taktiek van de Satan. Hij zal zich manifesteren met allerlei krachten, tekenen en bedriegelijke wonderen, en met allerlei verlokkende ongerechtigheid, voor hen die verloren gaan omdat zij de liefde tot de waarheid waardoor zij konden behouden worden niet hebben aanvaard. En om dit verwerpen van Gods waarheid, als openbaring van zijn troon daarover, zendt God in hen een kracht, een „energie” van dwaling. Maar, men bedenke dit goed, de *aanvallen* van dit ontzettend gebeuren zijn er reeds nu! Uitdrukkelijk schrijft Paulus bij dit alles dat „het geheimenis — een nooit te voren beleefde uitbarsting — van de wetteloosheid”, die het kenmerk van antichristelijke wereld(wan)orde zal zijn, nu reeds in werking is! Nu reeds werkt die dwaling! Maar de mensen die er door aangegrepen en beheerst worden merken dat niet! Want het is een energie der *dwaling*. Die mensen zijn onzeker, dat is alles! Zij haten die pedante termen van „hebben” en „weten”; de dingen zijn zo simpel niet ver-zekeren ze. Voor de rest zijn ze te on-zeker om te ver-zekeren”. Maar van die onzekerheid zijn ze dan ook weer zeer zeker. Die energie van dwaling, juist omdat het een energie van *dwaling* is, manifesteert zich niet in een kelharde ketterij, maar in het voorzichtige en delicate vermengen van de „wijsheid der wereld” met de

„dwaasheid van het Evangelie”, een vermenging van de waarheid des Schriften met de opvattingen, theorieën, filosofieën, religies die in het eigen hart van de mensen zijn opgeklimmen. Deze dwaling, zo schrijft v. Leeuwen, „ligt op het gebied zowel van het intellect als van het ethische leven! Licht gelovig, zonder oordeel des onderscheids, zonder inzicht in de normen waarnaar het leven zich moet richten” zullen degenen die de liefde tot de waarheid waardoor zij behouden konden worden niet hebben aanvaard „geloof gaan slaan aan de leugen, zich laten misleiden door de energie, de verlokking waarmee de dwaling hen bevangt... Dat zulk een verblinding, zulk een verduistering van inzicht en verdwalen van de weg der ongerechtigheid komen zal, door God gezonden, is een gericht, een werking van Gods gerechtigheid, die de zondaren „overgeeft” aan de zonde.”⁴⁾ Nee, de wereld wordt niet beter!

★ ★ ★

Dit waren enkele „zekerheden” die de Schrift die God ons geeft en die we nodig hebben om de weg door het leven, de weg op deze aarde te kunnen vinden.

Maar er zijn Gode zij dank, ook nog andere „zekerheden”! En ook nog veel onzekerheden! Daarover D.V. in het „nieuwe jaar”.

¹⁾ De laatste twee uitspraken ontleende ik aan een artikel van ds Overduin in „Centraal Weekblad”. De eerste heb ik van ds De Graaf zelf.

²⁾ Deze woorden van Berkouwer (uit zijn *De Algemene Genade*, 118/9) zijn zowel als de studie waaruit ze werden geciteerd een radikale afwijzing van de ideeën van Kuitert zoals hij ze ontwikkelde in zijn *De identiteit van Kerk en Christendom* (in *Om en om*, p. 9). „De godsdiensten der wereld zouden zich kunnen ontpoppen als wereldse wegen van en naar God”. En van wat hij over „sporen van God” schrijft. Zie de Persschouw in een volgend nummer.

³⁾ Toen in de vorige maand Zuid-Afrika als lid van de UNO werd geschorst zaten op de voorste rijen van de vergadering waarin dit geschiedde de afgevaardigden van Boeroendi en Oeganda. In Boeroendi hebben de aan de macht zijnde Hoetsi's voor een paar jaar zo'n drie kwart miljoen van hun Hoetoë-broeders uitgemoord. In Oeganda heerst Ide Amin die Hitler bewondert, een dertig duizend Indiërs berooid uit zijn land heeft gejaagd en volgens een artikel in *De Tijd* 85 duizend van zijn onderdanen heeft vermoord. De procedure tegen Zuid-Afrika werd geopend door de minister van buitenlandse zaken van Oeganda, mevrouw Bagaya. Van deze dame las ik dezer dagen het volgende Reuterbericht uit Kampala: De Oegandese president Idi Amin heeft zijn minister Bagaya van buitenlandse zaken ontslagen. Zij zou zich met een Europeaan seksueel hebben misdragen op de luchthaven van Parijs en verder contacten hebben onderhouden met de Amerikaanse geheime dienst. De aantrekkelijke prinses van Toro, juriste en filmster was sinds februari minister. Haar eveneens afgezette voorganger werd vermoord in de Nijl teruggevonden. Minister Bagaya staat op het ogenblik onder huisarrest.

⁴⁾ 2 Thess. 2:7 v. Men zie hiervoor Schilder, *Schrift-overdenkingen*, II, 73, waaruit ik enkele zinnen citeerde.

(Nagekomen advertentie)

Gelovend in een nieuw en eeuwig leven bij onze Here Jezus, is op 71-jarige leeftijd ontslapen, onze lieve zuster, schoonzuster en tante

FRANCINA MANTEL
echtgenote van W. Zijlstra

„Zalig zijn de doden, die in de Here sterven.”
Openb. 14:13.

S. Mantel-van der Geer
J. D. Post-Mantel
A. Mantel
T. Mantel-Verhoog
G. de Best-Mantel
C. de Best
Neven en Nichten

Wormer, Amsterdam, 11 december 1974.

H. DE JONG — AMSTERDAM

Dupliek aan Dr Arntzen (1)

Laat ik beginnen met dr Arntzen te bedanken voor de vriendelijke toon, waarop hij zijn bedenkingen inbrengt tegen mijn nadere verklaring naar aanleiding van mijn omstreden reactie op de oproep van de Verontrusten. Ik hoop in staat te zijn dezelfde toon te treffen, zodat we zonder afleiding ter zake kunnen komen. Het is fijn, je in dezen bij de ander volkomen veilig te kunnen voelen. Ik ben daar (over?)gevoelig voor.

Dr A. heeft mij veel vragen gesteld. Ik weet niet of ik ze in één keer allemaal kan behandelen. Toch geloof ik wel op enige clementie van zijn kant te mogen rekenen, gezien wat hij mild schrijft: „De Jong weet het zelf ook nog niet helemaal, zegt hij, maar wij mogen toch wel enig idee hebben”. Inderdaad, dat mógen de lezers. Misschien hebben ze zelfs recht op meer en mogelijk hebben ze ook nu al meer dan dat ontvangen.

Maar, het is waar, er is veel dat nog onaf is in mijn voorstellingen. Dat is ook nu nog niet overgebetert. Nu vraagt dr A. of het dan niet beter is, er (nog) niet over te schrijven. Ik geloof het niet. Een krant is de Heilige Schrift zelf niet. Er mogen probeersels in staan, zelfs domme dingen. Natuurlijk legt geen enkele krantenschrijver zich daarop toe, maar intussen is er ook geen enkele die eraan ontkomt. Het is bekend, dat ons blad de opbouw bedoelt van het gereformeerde leven. Dat kan als norm dienen, maar de toepassing ervan dan wel graag volgens het beginsel: streng voor jezelf en mild voor anderen.

Het is waar, dat we in een tijd leven, waarin veel dwaling gepropageerd wordt; waakzaamheid is dus geboden. Maar het is evenzeer waar, dat waakzaamheid vandaag gemakkelijk doorslaat in achterdochtige verontrusting. „Men schrikt bij het lezen... dat het bijbelgezag in geding is”, schrijft dr Arntzen. Ik stel daartegenover, dat men mij uit dit blad kan kennen als iemand, die eerbiedig omgaat met het Woord van God. Dat bewijst op geen enkel punt een gelijk aan mijn kant. Ik wil alleen zeggen, dat er niemand behoeft te schrikken, ook niet als hij het met mij oneens is.

Iets anders hangt hier mee samen. Dr A. bestrijdt niet enkel mijn artikelen, maar ziet mij ook als woordvoerder van Opbouw als geheel en naar aanleiding van daarin verschenen artikelen stelt hij dan de vraag: „... verpelen we zelf de winst van de vrijmaking niet, terwijl we anderen daartoe willen vermanen?” Ik moet er dan toch opmerkzaam op maken, dat iedere redacteur en iedere scribent voor zijn eigen werk de eind-verantwoordelijkheid draagt. Wij zijn het als redacteurs niet in alles met elkaar eens. Er is een opvatting die meer aan de kant van de Verontrusting staat, er is een me-

Kerkelijk Leven

ning die zich namelijk goed thuis voelt in CDA-kringen en er zijn nog wel meer opinies. Precies als in de kerken zelf. Wat moeten we nu? Terwille van de vaste koers van ons blad één mening laten overblijven, nadat de andere weggeorganiseerd zijn? Opbouw is uit verzet hiertegen ontstaan. Daarmee is destijds een niet eenvoudige weg gekozen, waar maar niemand triomfantelijk over moet doen. Het gaat er vandaag om, deze weg eerlijk te vervolgen. Wij moeten geen krant verwachten, die sterker is dan de kerken zelf. Binnen de gereformeerde opzet heeft iedere redacteur het recht met zijn opinies het lezerspubliek te beïnvloeden. Daarbij zoeken we de overeenstemming, maar vinden die niet altijd.

■ Schriftgebruik

Wat nu het verschil tussen dr A. en mij betreft, het gaat toch wel voornamelijk over het gebruik van de Heilige Schrift. Ik ben ervan overtuigd, dat wij samen hartelijk verbonden zijn in de liefde tot het Woord van God en dat wij met ps. 119 het hele hebreeuwse alfabeth nodig hebben om deze liefde uit te zingen. Maar ik geloof, dat er in de Schrift nog een actualiteit ligt opgesloten, die tot vandaag toe weinig ontdekt, laat staan gebruikt is. Dat klinkt natuurlijk weer erg pretentius, maar dat is onvermijdelijk. Ik geloof trouwens, en heb dat ook al eens geschreven, dat volgens de belofte van God de Heilige Schrift naar het einde toe een steeds rijkere bron zal blijken te zijn. Zoals Daniël van de eindtijd zegt: Velen zullen onderzoek doen, en de kennis zal vermeederen (12:4). Met dit woord zijn we in de sfeer van Gods lieve leiding en kunnen we zwijgen over pretenties.

Maar, zal dr A. zeggen, als Gods Geest werkt, dan zien we toch steeds in de kerkgeschiedenis een terugkeer naar Gods Woord? „Vraagt naar de oude paden” (Jes. 6:16) „keer weder tot Mij, want Ik heb u verlost” (Jes. 44:22). Deze nadruk op terugkeer is terecht. Tegelijk geïoof ik, dat toen Luther terugkeerde naar Gods Woord, hij meer verrijkt werd dan Augustinus. Er zit ook een stuk vooruitgang in elke volgende terugkeer. Dit eschatologische aspect aan de wederkeer is door Luther zelf tegenover bijvoorbeeld Karlstadt, denk ik, teveel miskend. Het gaat me niet om de ideeën van zulken als Karlstadt, maar Luther heeft wel eens wat te snel van dweperij gesproken.

Zo verzandde de terugkeer in de Lutherse kerk haast in stilstand of achteruitgang. De Geest van God wil ons evenwel door terugkeer heen verder brengen en in alle waarheid leiden.

Opdat nu echter niemand zal denken, dat ik in dezen de charismatische beweging van onze dagen bijval, die immers zoals de oude anabaptisten, de Geest losmaakt van het geschreven Woord en hem zelfs daartegen uitspeelt, wil ik duidelijk stellen, dat ik het heb over een vooruitgang in het verstaan van de gegeven openbaring. Niet de Bijbel zelf wordt uitgebreid, maar de verklaring wordt dieper.

Een voorbeeld daarvan heb ik gegeven naar aanleiding van het woord van Jezus uit de Bergrede over het gebod: gij zult niet doodslaan. Dr A. vindt de uitleg van mij net iets te scherpzinnig en hij wordt herinnerd aan het spelletje „ik zie, ik zie, wat jij niet ziet”. Dr A. schrijft dan: „Ik dacht, dat het vertrouwen van de verontrusten te winnen zal zijn door een eenvoudige, voor de hand liggende bijbelverklaring. De Schrift is rijk genoeg, wij hoeven die niet rijk te maken. Wat anders is, dat we de schatten wel moeten opmerken en opdelven.” Dit laatste is inderdaad wat anders dan het eerste, want: wat opgedolven moet worden, ligt dat voor de hand? Terloops signaleer ik hier, dat opnieuw door de verontrusting de vertrouwenskwesatie gesteld wordt.

Ik heb eens een dokters-vrouw die zelf arts is een geschoten eend zien schoonmaken. Het was een plezier om daarnaar te kijken: het mes was in haar hand inderdaad een ontleed-mes. Aan de andere kant zie ik soms mensen een sinaasappel voor gebruik gereed maken op een manier dat ik denk: beledig de Schepper toch niet zo! Behandeling van een Schrift-tekst boeit mij, als ik de indruk krijg dat degeen die bezig is voorzichtig de geleidingen van het Bijbelwoord aftast en het dan vervolgens uitlegt. Maar hoe vaak hoor of lees je geen Schrift-„uitleggingen” waarin het christelijke dogma met grote klodders over de tekst heengesmeerd wordt. Er kunnen dan wel waarheden verkondigd worden, maar de tekst zelf komt niet tot spreken. Het is

waar, dat de Schrift-verklaring rekening moet houden met het verstaan van de gemeente, maar ze mag zich niet met dat verstaan niet tevreden stellen. Schriftverklaring roept als het goed is onder de gelovigen tweërlei reactie op: zo is dat! en: is dat zo? Nieuwe en oude dingen, zei Jezus heel pastoraal.

De verklaring die ik bood van Matth. 5:21 v.v. staat dan ook niet op gespannen voet met de weergave, die we aantreffen in Zond. 40 van de H. Catechismus, zoals dr A. vindt. Ze brengt daar slechts een nadere verifisering aan, doordat een historische dimensie in dit woord van Jezus wordt aangewezen. Jezus is zich bewust in een andere situatie dan Mozes dit gebod Gods door te geven. In plaats van nu het gebod van God aan de nieuwe situatie aan te passen en dus te vervlakken, gebruikt Hij juist de eindtijdelijke situatie om tot de diepste bedoeling van het gebod door te dringen: nu de uiterlijke handhaving van het gebod door de sterke arm van de overheid gaat verdwijnen, vraagt het gebod, meer dan in de tijd van de 'ouden', om een innerlijke en vrijwillige beslissing tot gehoorzaamheid. Is dit gezocht? Mij dunk, dit is voedsel voor juist onze tijd.

■ Geschiedenis

Als ik de Bijbel goed lees, meen ik daarin op te merken, dat hij ons niet alleen geschiedenis vertelt, maar ook vertelt, wat geschiedenis eigenlijk is. Vooral het Oude Testament doet dat. Uit het geheel daarvan komt naar voren, dat geschiedenis is een op een einddoel gericht gebeuren, met eindtijdelijke toespitsingen op dat doel. Wat is dat doel? De profeet Maleachi schrijft (3:18): „Dan zult gij opnieuw het onderscheid zien tussen de rechtvaardige en de goddeloze; tussen wie God dient en wie Hem niet dient”. Opnieuw zien? Ja, want de geschiedenis van Israël heeft meerdere eindtijden gekend. De tijd vóór de ballingschap was er bijvoorbeeld een. In zulke crisis-situaties komt er bij de mensen uit wat er in zit. En dat zal in de uiteindelijke dag des Heren, waar Maleachi het over heeft, definitief het geval zijn. In de verwar-

DE STAL

*In schamel licht gedoken, was de stal
een stille plek, waar niets bewoog
dan 't kleine hoofd der moeder, dat zich boog
over een kind. Was dit Gods Zoon, van wien 't Heelal
gezongen had? Wat dit de koning
die redden zou wat was verloren?
Was deze stal genoegzaam tot Zijn woning?
Was hier de Zoon van God geboren?*

*De wijzen bogen neder en aanbaden.
Bij hen geen vraag, geen twijfel, geen verwijt.
God zelve had hun schreden hier geleid.
Vertrouwen en geloof waren hun simple daden.*

*En schuchter kwam ik nâ en zag de kindergen.
Die zochten heel de twijfel van mijn hart.
Ik vond een blik van eindloos mededogen,
Van eindeloze liefd' en eindeloze smart.*

Uit:
Sprongen

JAN H. DE GROOT

ing van het gebeuren komt dat verschil tussen rechtvaardigen en goddelozen er niet altijd uit. Het uiteindelijke doel van de geschiedenis is daarom ontmaskering: ontmaskering, verduidelijking van het eigenlijke geding.

Nu eindigt, theologisch gezien, Israëls geschiedenis met Golgotha, waar Israël zich van Jezus ontdoet. De gelijkenis zegt: ... **ten laatste** stuurde de heer zijn zoon, zeggende: dezen zullen zij ontzien (Matth. 21:37). Het is inderdaad Jezus Christus die Israëls geschiedenis haar eindtijdelijke fase binnenvoert en het volk plaatst voor de onontwikkeldbare beslissing: aan Hem wordt Israël goddeloos, of door Hem wordt Israël rechtvaardig. Jezus Christus is de eindtijdelijke figuur bij uitstek in Israëls geschiedenis.

Tegelijk heeft Jezus door zijn verzoenend sterven en door zijn opstanding een nieuwe, geweldige ruimte geopend, waarbinnen de geschiedenis der volken zich kon gaan afspelen. Spitste zich Israëls geschiedenis eindtijdelijk op Golgotha toe, pasen heeft een nieuwe ruimte geschapen, waarin op wereldwijde schaal de geschiedenis der volken als eindtijdelijk gebeuren zich kan gaan voltrekken, volgens de boekrol, waarvan het Lam de zegels verbreekt (Openb. 5). De Handelingen en de Brieven in het Nieuwe Testament leggen voor deze geschiedenis de basis, terwijl de Openbaring er een geestelijk ontwerp van levert. En de evangelies? Ze behandelen tweemaal gebeuren: de eindtijdelijke fase van Israëls geschiedenis, waarin Jezus tot beslissing stuwt en daardoorheen ontwaren we de trekken van de allerlaatste eindtijd der geschiedenis. Dit door elkaar heen van Israëls eindtijd en 's werelds eindtijd komt bijzonder duidelijk naar voren in Jezus' rede over de laatste dingen (Matth. 24). Ook Jezus' woord over de komende en gekomen Elia is in dit verband opmerkelijk (Marc. 9:9-13).

Op het geheel van de geschiedenis zou men de schematische figuur van een kerstboom kunnen toepassen: de voet, toelopend in een punt: Israëls geschiedenis. Daarop het brede grondvlak, waarop de zijlijnen met inkepingen naar omhoog streven: de wereldgeschiedenis met haar einde. De inkepingen opzij geven dan de eindtijdelijke vernauwingen aan, die periodiek in de geschiedenis zijn voorgevallen, en misschien nog zullen voorvallen, en de ontspanningen daarop volgend. Op het punt waar de voet de basis raakt en draagt, staat Christus.

Dit alles betekent nu, dat de geschiedenis van Israël, ons in het Oude Testament en in de evangelies beschreven, een soortelijke gelijkenis met de wereldgeschiedenis vertoont. Ik ben mij bewust, dat hier een groot gevaar dreigt, dat we namelijk het Oude Testament voor een soort program in details van de wereldgeschiedenis gaan houden. Zoals dat vaak met de Openbaring het geval is geweest, gaan we dan het Oude Testament als een Enkhuizer Almanak hanteren. Het buikspreken is dan wel niet van de lucht. Om dit gevaar te ontgaan, spreek ik daarom van een soortelijke gelijkenis. Het Oude Testament onderwijst ons (onder andere!) aangaande het verschijnsel geschiedenis, aangaande het soortelijk gewicht

Christus Koning

In dit Kerstnummer vindt U wat gedichten verstrooid door het blad.

Er zegt er één iets over het hopeloze van ons leven als er niet iemand in de wereld was gekomen die de naam draagt Immanuël, God met ons.

Het gedicht Maria-Boodschap laat iets zien van het lijden van Maria. Wat kon ze weten? Zij, de Gezegende, heeft het zwaard door haar ziel gevoeld.

Het gedicht van Willem de Mérode, De Herders, geeft iets weer van de wonderlijke sfeer in de velden van Efratha.

„De Stal” van Jan H. de Groot laat ons even in gedachten vertoeven bij de kribbe.

't Is goed bij deze verzen te besluiten met een Hooglied van iemand voor wie in de uiterste nood Jezus alles betekende.

Het is van Titus Brandsma. Hij schreef het in de strafgevangenis te Scheveningen, februari 1942.

U moet vooral letten op het derde vers. Een goede vriend van mij die ongeneeslijk ziek was troostte mij er eens mee.

*O, Jezus, als ik U aanschouw,
dan leeft weer dat ik van U hou
en dat ook Uw hart mij bemint,
nog wel als Uw bijzond'ren vriend.*

*Al vraagt mij dat meer lijdensmoed,
och alle lijdens is mij goed
omdat ik daarvoor U gelijk
en dit de weg is naar Uw rijk.*

*Ik ben gelukkig in mijn leed,
omdat ik het geen leed meer weet,
maar 't alleruitverkorenst lot,
dat mij vereent met U o God.*

*O, laat mij hier maar stil alleen,
het stil en koud zijn om mij heen,
en laat geen mensen bij mij toe:
't alleen zijn word ik hier niet moe.*

*Want Gij, o Jezus, zijt bij mij,
ik was U nimmer zo nabij.
Blijf bij mij, bij mij, Jezus zoet,
Uw bijzijn maakt mij alles goed.*

En als je in deze welvaartstijd nog vaak zoveel wanhoop ontdekt dat je het niemand zou kunnen zeggen, dan is deze dichter, die een jaar later in Dachau overleed, een wegwijzer van hoop. Kerstfeest, Christusfeest, feest van de grote blijdschap.

Utrecht.

H. Langerak

van het gebeuren, dat bevrucht is door het Woord van God. In deze zin kan het frappant behulpzaam zijn bij het verstaan van onze situatie. Daar zal ik in de voortzetting van dit artikel een voorbeeld van geven.

Boek- bespreking

Brood in Bethleem
(zes preken over het boek Ruth)
door drs H. de Jong, geref. predikant.
Buijten en Schipperheijn, Amsterdam, 1974.

Laat ik het maar dadelijk zeggen: ik heb dit boekje met klimmende dankbaarheid achter elkaar uitgelezen. Want het

is een prachtig boekje! Het begint al zo goed: „De eerstkomende tijd wil ik met u het kleine boek Ruth lezen.” Preken, echt preken, is immers niets anders dan het met de gemeente lezen van het Woord van God. Het Schriftgedeelte dat een preker tot zijn „tekst” koos moet voor hem als een schilderij worden waarover hij in verwondering is geraakt. En zijn taak is dan het attent maken op, het aanwijzen van de schoonheden, de diepten, de „boodschap” daarvan. Want de gemeente moet die zelf gaan „zien”, om er ten volle door gegrepen te worden en zich erover te verwonderen: „Komt, verwondert u hier, broeders!” Wat ik ook wel wist — ik kreeg toen ik in het V.U. ziekenhuis lag elke zondag, dank zij echt „diakonale” zorg, zijn morgenpreken op een band! —: ds De Jong kan de Heilige Schrift lezen! Hij kent de „bijbeltalen” in de perfectie en hij kan exegetiseren! Dat is zeer belangrijk voor het goede preken, zelfs onmisbaar. Maar dat is niet genoeg! Zelfs niet het belangrijkste. Hij verstaat ook *Het Woord*, dat in de tempel van de Schriftwoorden leeft; dat God door middel daarvan tot ons spreekt en dat als een geweldige, verlossende kracht tot ons komt en ons overwinnen wil. Het is een genot, en veel meer dan dat, met een man als ds De Jong mee te lezen.

Wat heeft hij zich ingeleefd in dat verrukkelijke, tegelijk ook zo diepe boekje. Wat gaat het al lezend voor je leven. De wonderlijke wegen van Gods heil en de reacties van de mensen daarop die er in worden geopenbaard. Tot je verbazing merk je dat zo héél het heil dat God aan de mensen schenken wil vanuit een bepaalde gezichtshoek — de „scopus” van het boekje — in het licht komt te staan. En als vanzelf ook hoe de mensen met al hun zonden, awaasheden, kortom heel hun zijn daarin betrokken worden. De preken zijn zo ook in de echte zin van het woord „bevindelijk” geworden. En wat bij dat lezen eveneens opvalt is dat ze zo brandend actueel zijn. Nee, ze behoeften niet met behulp van allerlei homiletische kunstgrepen actueel „gemaakt” te worden. Zoals in het negatief van een foto als het in het ontwikkelingsbad wordt gelegd het beeld langzaam maar zeker zichtbaar wordt, zo licht ook de aktualiteit van dit bijbelboekje al lezend voor je op: Je „hoort” het midden in de situatie van vandaag en in relatie daarmee.

„Bij geval” las ik dit boekje nadat ik mij een paar uur had verdiept in „Der grosse Oktober”, de rede (120 blz.) die Breshnev gehouden heeft bij het gouden (?) jubileum van de Sovjet-Unie. Als een moderne Lamech geeft hij daarin een dreunend relaas van de grootheid, de macht, het genie van de kommunistische mens en de kommunistische partij. Een hagelbui van indrukwekkende prestaties en fantastisch grote getallen klettert al lezend op je neer — En dan op dit stille boekje. Een volkomen gedesillusioneerde oude vrouw. Twee jonge weduwen. Een ervan wordt een vreemde deling, een „armlastige”, in een vreemd land. En er is ook nog een boer die zich over die vrouw ontfermt. Daarin en daardoor werkt God nu aan het heil der mensheid! Door dat alles heen gaat de weg naar de kribbe, Golgotha, het lege graf, de hemelvaart, de jongste dag, het voltooide heil. Zó, zo alléén komt het Rijk.

Ik wil met dit alles alleen maar zeggen: mensen, koopt en leest deze preken. Geeft ze aan je jongens en meisjes. Ze zullen het lezen! Ik gaf het aan een paar jongens — geen leden van „onze” kerken — ze vonden ze prachtig!

C.V.

Aankondiging

De Maranatha-Kalender 1975 is onlangs verschenen. Vroeger verschenen zulke kalenders als zgn. 'scheurkalender'. Elke dag kon je er een blaadje met een korte meditatie afscheuren. De Maranatha-Kalender 1975 is in boekvorm verschenen. De redactie bestaat uit ds Jac. van Dijk (N.H. predikant in Amsterdam) en ds J. Overduin (Geref. predikant in Veenendaal). Zij hebben de meditaties geschreven. Aan de achterzijde van elk blaadje staat een vervolghet verhaal.

Uitg. J. H. Kok B.V., Kampen.
Prijs f 7,50.

H.E.S.W.

Kerknieuws

BEDANKT voor Emmeloord: ds C. P. Plooy te Ede.

AANGEZOCHT voor een benoeming tot vlootpredikant: ds S. A. van der Veer te Giessendam-Neder-Hardinxveld.

IJSSELMUIDEN-GRAFHORST — Het adres van de scriba is thans: J. J. van Dijk, Tichlerstraat 13, IJsselmuiden.

VOORTGEZETTEN CONVENTSVERGADERING: Een voorstel van de kerk te Ede om eigenlijk de Conventsvorm te continueren (de kerk te Beverwijk stemde met dit voorstel in) werd verworpen. Evenmin haalde een voorstel van de kerk te Doorn om geen synodaal kerkverband aan te gaan, maar een federatief verbond van kerken te gaan vormen, voldoende stemmen. Daarna werd uitvoerig aandacht besteed aan een voorstel van de kerk te Haren (Gr.). Dit voorstel kreeg na wijziging een ruime meerderheid. Het luidt als volgt:

De Landelijke Vergadering van Gereformeerde Kerken, in voortgezette vergadering bijeen, besluit op grond van de overwegingen door de kerkeraad van Haren (Gr.) voorgelegd:

1. De landelijke vergadering aan het einde van deze vergadering te ontbinden en zo spoedig mogelijk een volgende landelijke vergadering bijeen te doen roepen.

2. Deze eerstvolgende landelijke vergadering van kerken om redenen van vergader-technische aard door middel van vier afgevaardigden per regionale vergadering te doen samenkomen, met het volgende voorbehoud:

Kerken, die dan nog bezwaren hebben tegen deze „getrapte“ afvaardiging kunnen zich, met medeweten van de regionale vergadering in hun ressort, waar die bestaat, rechtstreeks door één of twee afgevaardigden doen vertegenwoordigen. Zij kunnen als volwaardige afgevaardigden aan deze vergadering deelnemen. Bij stemmingen hebben deze kerken één stem, terwijl de afgevaardigden van de regionale vergadering evenveel stemmen uitbrengen als het aantal kerken, dat zij vertegenwoordigen.

3. De Commissie Funktionering Kerkverband dankt te zeggen voor de bewezen diensten en een nieuwe commissie te benoemen met de beperkte opdracht om met gebruikmaking van het werk, dat reeds verricht is, alleen die artikelen, die de wijze van samenkomen van de regionale en landelijke vergadering regelen, opnieuw te bezien en te redigeren. De redaktie van deze artikelen dient vóór (datum alsnog vast te leggen) ter beoordeling aan de kerken toegezonden te worden.

Punt 4, welke handelt over de taak van de eerstvolgende landelijke vergadering ten aanzien van het dan door de nieuwkommissie verrichte werk, zal door het moderamen nader worden geredigeerd en uitgewerkt.

De Commissie Funktionering Kerkverband heeft in haar samenstelling voornamelijk vanwege ontstane vacatures een

bepaalde wijziging ondergaan. Tot leden van de voormelde commissie werden benoemd: br. C. Huizinga te Heerenveen, br. A. Kadijk te Dronten en de di J. C. Janse te Zaandam, G. van Keulen te Leerdam en J. Keuning te Nijmegen. In een volgend nummer hopen we nog meer mee te delen over het verloop van bovengenoemde vergadering.

ARNHEM — Uit het Persverslag van de Kerkeraadsvergadering d.d. woensdag 20 november 1974.

Beraad over het gesprek met ds K. J. Kapteijn — Na uitvoerige bespreking meent de Kerkeraad, dat het verrichten door ds K. J. Kapteijn van ambtelijke arbeid in de Syn. Geref. Kerk te Rheden-Steeg in strijd is met de belofte, door hem afgelegd bij de aanvaarding van zijn ambt als predikant in onze kerken. De Raad zal ds K. J. Kapteijn schriftelijk vragen deze arbeid op te geven en zijn gaven en krachten aan te wenden ten dienste van de kerken, waaraan hij zich eens verbonden heeft. In dit schrijven zal tevens de bereidheid tot voortgaand gesprek worden uitgesproken.

ARNHEM (vervolg) *Ons contact met de Christelijke Gereformeerde Kerk* — In zijn vergadering d.d. woensdag, 4 dec. jl. besloot de kerkeraad onderstaand schrijven te zenden aan de raad van de Chr. Gereformeerde Kerk.

Eerwaarde broeders,

Van uw schrijven d.d. 28 oktober 1974 heeft de kerkeraad met dankbaarheid en blijdschap kennis genomen.

Naar uw mening zijn in 1971 onze besprekingen gestaakt vanwege verschil van inzicht t.a.v. de volgende punten:

I. het belijden omtrent de Kerk;
II. de prediking in de Gereformeerde kerken;

III. de toeëigening des Heils.

U wilt nu van ons weten of onze mening aangaande het bovengenoemde t.o.v. 1971 al of niet is gewijzigd.

Hierop willen wij u graag antwoorden: noch in 1971 noch vandaag hebben wij een „eigen“ leer.

Wij willen ons echter — evenals u — in alles houden aan het onfeilbare Woord van onze God en de belijdenis der kerk.

Naar ons gevoelens is dit het enige juiste uitgangspunt voor een bespreking tussen u en ons, waarbij uiteraard over en weer vragen zijn te stellen over de concrete toepassing en beleving van dat wat wordt aanvaard en beleiden.

Een dergelijke samenspreking wordt door ons van harte begeerd.

Hiervoor zouden wij u — indien mogelijk — graag in de tweede helft van de maand januari a.s. willen ontmoeten. Datum en agendum van de vergadering zijn in onderling overleg vast te stellen.

Met de bede, dat de Heere ons zoeken

van elkaar genadig wil zegenen, groeten wij u hartelijk.

Namens de kerkeraad,

H. van Ommen, praeses
W. Kats, scriba

Voor HULPVERLENING aan onze HULPBEHOEVENDE NAASTEN naar daarvoor in de HEILIGE SCHRIFT GEGEVEN NORMEN worden de projecten van onze Stichting in Uw VOORTDURENDE OFFERVAARDIGHEID aanbevolen!

Beoogd werd onderstaande projecten eind 1974 af te sluiten!

IN HOEVERRE DIT MOGELIJK IS LIGT AAN U!

Huidige stand van zaken:

M.A.F.-vliegtuigje

ten behoeve van het ZENDINGS- WERK op Irian Jaya (ons vroegere Nieuw-Guinea)	Reeds ontvangen	Totaal benodigd
f 75.518,—	f 135.000,—	

India

Zuivelbedrijf, Pluimveebedrijf, Kleuterschool	f 39.322,—	f 39.720,—
--	------------	------------

Kenya

Uitbreiding van Zendingsschool in Turkana	f 21.958,—	f 68.500,—
	f 136.798,—	f 243.220,—

ER ONTGREEKT THANS DUS NOG ROND f 106.500,—.

Uit hoofde van ons UITGANGSPUNT EN DOEL vertrouwen wij ook op Uw steun!

GIFTEN kunnen worden gestort op **POSTGIRO 3020900** of op **Rekg.Nr. 4839.76.105** bij **AMRO-BANK**, Velp ten name van **REFORMATORISCHE HULPAKTIE „WOORD EN DAAD“**, Postbus 115, Velp (G.)

Hebt u ze gezien, die arme, magere kinderen, uitgemergeld door de honger? Hebt u gehoord over het grote tekort aan voedsel in India? Er gaat haast geen dag voorbij of wij kunnen hierover zien en horen. Raakt dit dan ook ons hart?

De HERE ziet en hoort het en het raakt Zijn hart. In deze tijd staan wij weer stil bij een begin. Het begin van Christus geboorte. En als vanzelf kijken wij dan ook vooruit. Waar loopt dit allemaal op uit? Wat wordt er van ons verwacht?

Het loopt uit op de terugkeer van onze HERE: „Wanneer dan de Zoon des mensen komt in zijn heerlijkheid en alle engelen met Hem...“, dan zegt Hij tot Zijn schapen: komt, beërfcht het Koninkrijk, want gij hebt Mij te eten gegeven, gij hebt Mij te drinken gegeven, gij hebt mij gevoed, want „in zoverre gij dit aan één van mijn minste broeders hebt gedaan, hebt gij het Mij gedaan.“ Eeuwig bij de HERE zijn of eeuwig verbannen worden, hangt af van wat we nu doen, temidden van deze „verre“ armoede. De Bijbel zegt het heel scherp: een bok of

schaap zijn hangt af van onze ontferming, nu, over de arme en geringe. Matth. 25.

Wanneer u uw girobiljet schrijft of uw gift voor Redt Een Kind in de collectezak stopt, ziet u dan achter uw gift deze arme kinderen? De HERE doet dat wel en Hij ziet zelfs achter deze kinderen Zichzelf staan. En aan wie zouden wij nu liever willen geven!

Wij zijn u erg dankbaar voor alle hulp, die u ons in het afgelopen jaar gaf. Het aantal „adopties“ liep op tot 576. Twee nieuwe kindertehuizen konden worden geopend en de bestaande huizen werden uitgebreid. Dit alles werd mogelijk door uw giften. Voor het volgende jaar staan er minstens drie nieuwe kindertehuizen op ons programma. Het zal van u afhangen of dit mogelijk zal zijn. Of er meer kinderen geholpen kunnen worden, zoals bijvoorbeeld:

Muthu, die door familie naar het tehuis werd gebracht. Hij is 10 jaar. Zijn moeder stierf bij de geboorte van de jongen en zijn vader is geestesziek en heeft geen vast inkomen. De jongen heeft aan den lijve ondervonden wat honger en armoede is. Het nieuwe kindertehuis was een zegen voor hem en hij hoort nu ook van de Here Jezus.

Jeyakumar is 9 jaar oud. Zijn moeder is weduwe en ze heeft vijf kinderen om voor te zorgen. Ze heeft geen vaste inkomsten en er gaan dagen voorbij, dat

er geen eten in dit gezin is. Voor Jeyakumar kon een plaats worden ingeruimd in het kindertehuis.

John Jedurai is 10 jaar. Door honger en armoede gedreven, verliet de vader het gezin en sindsdien werd er niets meer van hem gehoord. De moeder kon niet meer voor de jongen zorgen en bracht hem naar het kindertehuis. Thuis zou de jongen gestorven zijn van de honger.

Door honger en armoede gedreven komen de kinderen om geholpen te worden. Herkent u de beelden van de televisie of de foto's uit de krant? Achter deze kinderen gaat de Here Jezus staan en Hij zegt: geeft Mij te eten, geeft Mij te drinken en geeft Mij kleding.

Voor de oprichting van een kindertehuis voor 50 kinderen is gemiddeld zo'n f 20.000,— nodig. Voor de instandhouding ca. f 50,— per kind per maand. Dit kan door „adoptie“ van een kind. Verder geven de Bethel Fellowship en de Ramabai Mukti Mission van het geld, dat wij sturen, maaltijden aan arme kinderen buiten het kindertehuis. Wij hopen dat andere kindertehuizen dit voorbeeld kunnen gaan volgen. Ook wordt een groep weduwen met kinderen

door ons ondersteund. Zonder uw hulp kunnen wij dit niet volhouden.

Daarom vragen wij u, geeft ons mild en overvloedig, opdat deze kleinen geholpen worden en de HERE zal het u

vergelden, nu, want Hij ziet het en later als Hij terugkomt.

Secretariaat: Burg. van Tienenweg 37, Diemen, tel. 020-359944.

Vanaf 10 januari 1975 zal ons secretariaat tijdelijk gevestigd zijn: Burg. Verbruggeweg 16, Eck en Wiel, tel. 03449-1659 of 03449-1510.

Postgiro: 1599333 t.n.v. Stichting Redt Een Kind te Zwolle.

Kledingadres: H. Disselhoff, Hortensiastraat 79, Zwolle, tel. 05200-13884.

*Want ik ben er zeker van, dat
het lijden van den tegenwoordigen
tijd niet opweegt tegen de
heerlijkheid, die over ons
geopenbaard zal worden.*

Romeinen 8 vers 18

De Here heeft in zijn heerlijkheid
opgenomen onze lieve vrouw, moe-
der, groot- en overgrootmoeder

FRANCINA ZIJLSTRA-MANTEL

op de leeftijd van 71 jaar.

Uit aller naam:
W. Zijlstra

Bilthoven, 11 december 1974

„Schutsmantel“, Gregoriuslaan 35

De teraardebestelling heeft plaats ge-
had maandag 16 december op de be-
graafplaats „Brandenburg“ te De Bilt.

De Heere heeft op 14 december j.l.
tot Zich genomen Zijn kind, onze
geliefde zoon en broeder

GIJSBERT STEINMANN

oud 53 jaar.

Schiedam:

J. H. Steinmann-van Barneveld

Mijnsheerenland:

D. van Hoogdalem-Steinmann

W. M. van Hoogdalem

Schiedam:

G. Bijl-Steinmann

P. Bijl

Spijkenisse:

H. Steinmann

H. G. J. Steinmann-Swemmer

Rozenburg:

J. H. S. Jansson-Steinmann

J. Jansson

Condoleantie-adres: Laan van West-
molen 1, Mijnsheerenland.

Ons vakantie reisplan 1975

OOSTENRIJK

Deze unieke jongerenreis naar het
Bregenzerwäld gaan wij dit jaar
weer doen voor de 16de keer.
Door de vele aanvragen gaan wij
dit jaar weer 3 reizen maken,
om teleurstellingen te voorkomen:
schrijf per omgaande.

De kampeerboerderij van mevr.
Flatz in het bergdorp Schwarzen-
berg bied ons volop de gelegen-
heid van deze kampreis te ge-
nieten.

's Morgens vroeg met de bus weg,
's avonds in Oostenrijk.

De prijs, alles inbegrepen: verze-
keringen, bustochten, etc.

De data is als volgt:	Prijs
7 juli t.m. 16 juli	f 375,—
17 juli t.m. 26 juli	f 375,—
28 juli t.m. 6 aug.	f 375,—

Folder op aanvraag.

Aanmelden bij de kampleider:

JAN WIJNSMA,

Langgrouwsterweg. 39, Nijkerk (O-D),
Post Metslawier, Fr.

Tel. 05192-293 - b.g.g. 294.

DE E.O. HEEFT 'N TAAK

U EIGENLIJK OOK

Wanneer u zich nu abonneert op ons
programmablad „Visie“ ontvangt u de
eerste 5 nummers gratis.

S.v.p. invullen en in open envelop opsturen naar E.O.,
Antwoordnummer 80, Hilversum. U hoeft géén postzegel te plakken.

Gewenste hokje zwart maken.

☐ Ik abonneer mij op Visie, het programmablad van de E.O., voor f 7,— per kwartaal.
☐ Ik geef mij op als contribuant voor f 10,— per jaar (zónder programmablad).

Naam Adres

Woonplaats Handtekening

Voor betaling ontvangt u een accept girokaart!

DO

Voor al uw

handels- en familie drukwerk - boeken en folders

is uw adres

DRUKKERIJ „STEENBERGEN“

Slotlaan 220 - Zeist

PLAATS UW FAMILIEBERICHTEN
IN DIT BLAD

Ga met uw vakantie naar de Veluwe!!!!

Wij bieden U 2-4-6-8 persoons
Bungalow's aan voorzien van
alle comfort.

Voor en naseizoen ongeveer
40% korting.

Bespreek nu.

Eigen Kinder- en Kleuterbad
(Verwarmd).

Nieuwe Kantine (Het Karre-
wiel).

Camping en Bungalowpark

„Ackersate“

Harremaatweg 26, Voorthuizen
Telefoon 03429-1274

Redactieleden

Ds G. Janssen

Drs H. de Jong

D. W. L. Milo

Ds H. Smit

Drs H. E. S. Woldring Advertenties inzenden tot dinsdagmorgen 10.00 uur.

Adres van de Redactie

Postbus 7176

te Amsterdam.

Redactie-assistent

K. Muller

Advertenties en druk

Drukkerij

„Steenbergen“,

Slotlaan 220, Zeist.

Tel. 0 3404 - 12452

Abonnementsprijs:

f 22,50 per jaar

f 11,75 per halfjaar

f 6,15 per kwartaal

Buitenland: Europa

en zeepost f 30,—;

Luchtpost f 50,—

Geref. Persvereniging

„Opbouw“

Abonnementenadministratie

Pasteursingel 29b,

Rotterdam-7

Tel. 010-153703

Giro 40 49 45